

The background features a complex geometric pattern. It includes several overlapping triangles in two shades of green (a darker forest green and a lighter sage green) and two shades of pink (a light blush and a slightly darker rose). There are also circles and thin lines in the green shades. The overall style is modern and minimalist.

Kulturna zavest in izražanje

Opisniki temeljne zmožnosti

»Prav je, da se ljudje zamislimo nad lastno kulturno zavestjo in izražanjem. Če bi vsi razumeli različnost, bi bolj svobodno in sproščeno izražali svoja mnenja, saj bi vedeli, da drugi razumejo, da imamo pravico do lastnega mnenja, in prav je, da ga tudi izrazimo. Vsakemu je treba dati čas za prilagoditev.«

Romana, 44 let, delavka v proizvodnji

»Razvita kulturna zavest in izražanje pomenita, da posameznik ve, kdo je, od kod prihaja in kam gre, in to zna tudi na različne načine izraziti.«

Melita Oražem, svetovalka in izobraževalka

Naslov: Kulturna zavest in izražanje

Podnaslov: Opisniki temeljne zmožnosti

Zbirka: Na poti do življenjske uspešnosti

Urednica: doc. dr. Petra Javrh

Avtorice: doc. dr. Petra Javrh, mag. Estera Možina, Alja Verdenik, Katarina Bertoncelj, Dragica Glažar, Kristina Jerič, Urška Novak Lešnik, dr. Karla Oder, Melita Oražem, Edita Tamše

Strokovna in tehnična podpora: Alja Verdenik

Recenzent: dr. Ksenija Vidmar Horvat

Oblikovanje in prelom: Larisa Hercog

Financerja: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport in Evropski socialni sklad

Elektronska izdaja: Andragoški center Slovenije, 2020, zanj: mag. Andrej Sotošek

Založnik: Andragoški center Slovenije

E-naslov: <https://pismenost.acs.si/projekti/ess-6/gradiva/knjizice-z-opisniki/>

Jezikovni pregled: Vlasta Kunej

.....
Katalogni zapis o publikaciji (CIP) pripravili
v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID=49002499
ISBN 978-961-7116-11-3 (pdf)

Vsebina

Knjižici na pot	5
O zbirki Na poti do življenjske uspešnosti	9
Metodološki okvir	10
Temeljna zmožnost kulturna zavest in izražanje	12
Temeljne zmožnosti v sodobnem svetu	12
Revidirana konceptualizacija ključnih kompetenc 2018	13
Kulturna zavest in izražanje	17
Preglednici z opisniki	19
Uporaba opisnikov v praksi	29
Pripomoček za delo z udeležencem	31
Kaj zmorem na področju kulturne zavesti in izražanja	32
Priročni slovar	35
Splošni pojmi	35
Specifični pojmi	37
Viri in literatura	41
Iz recenzije	44
Prost dostop do gradiva in kompletov	46

Knjižici na pot

»Za udeležence iz ranljivih skupin je najpomembnejše, da so sprejeti, da bi lahko bili samostojni, imeli lastno življenje in samostojno odločali o svojem življenju. Ne želijo, da bi bile njihove omejitve poudarjene in da bi zaradi tega izstopali. Družba jim prevečkrat postavlja meje, jih omejuje pri izbiri možnosti. Vključenost v posamezno društvo jim omogoča določeno sprejetost, ker se družijo s sebi enakimi.«

Dr. Karla Oder, mentorica študijskih krožkov, kustosinja v muzeju

V tej knjižici smo strnili podrobnejši opis temeljne zmožnosti »kulturna zavest in izražanje«, ki jo razumemo tudi kot eno izmed osmih ključnih kompetenc¹. Ključne kompetence oziroma temeljne zmožnosti so tiste, ki posamezniku v sodobni družbi omogočajo, da se polnopravno vključi vanjo.

Prvo načelo evropskega stebra socialnih pravic je, da ima vsakdo pravico do kakovostnega in vključujočega usposabljanja in vseživljenjskega učenja, da bi lahko ohranil ali pridobil znanje in spretnosti, ki mu omogočajo polno udeležbo v družbi. Zato je knjižica pripravljena v skladu s pravico do hitre in prilagojene pomoči za izboljšanje možnosti usposabljanja in vseživljenjskega učenja vsakega odraslega. »Spodbujanje razvoja kompetenc je eden izmed ciljev vizije vzpostavitve evropskega izobraževalnega prostora, ki bi lahko v celoti izkoristil možnosti izobraževanja in kulture kot gonilne sile za ustvarjanje delovnih mest, socialno pravičnost, aktivno državljanstvo pa tudi kot sredstvo za izražanje identitete Evrope v vsej njeni raznolikosti,« je zapisal Svet Evropske unije (2018).

Za temeljno zmožnost kulturna zavest in izražanje veljajo poglobitve razsežnosti kompetence, ki smo jih podrobno prikazali v osrednjem poglavju Preglednici z opisniki, tu pa navajamo le zgoščen opis:

Temeljna zmožnost »kulturna zavest in izražanje« obsega zavedanje in izražanje lastne identitete in načina življenja, spoznanje o pomembnosti ohranjanja lastne in tuje kulturne dediščine ter kulturno ustvarjalnost. Pomeni tudi spoštovanje pomena posameznikovega kreativnega izražanja nasploh. Posameznik z razvito kulturno zavestjo in izražanjem je sposoben sprejemati in uživati kulturne dobrine in zaradi njih izboljševati kakovost svojega življenja in življenja drugih.

Temeljna zmožnost obsega ključna področja: Zavedanje in izražanje lastne kulturne identitete; Ustvarjalnost; Prenos kulturne dediščine iz roda v rod; Spoznavanje in spoštovanje kulturnih vrednot drugih; Zanimanje za kulturno dogajanje in Razvoj okusa za umetniško ustvarjalnost.

¹ Temeljne zmožnosti oziroma ključne kompetence so zmožnosti, ki niso odvisne od okoliščin delovanja in posamezniku ne glede na specifične okoliščine omogočajo funkcionalno odzivanje in delovanje v širokem spektru različnih dejavnosti. V zadnjem delu knjižice boste našli podrobnejšo razlago pojma.

Kompetenca kulturna zavest in izražanje zajema razumevanje in spoštovanje načinov ustvarjalnega izražanja ter sporočanja zamisli in pomena v različnih kulturah ter z različnimi vrstami umetniških in drugih kulturnih oblik. Zajema zavzetost za razumevanje, razvoj in izražanje lastnih zamisli ter občutka mesta ali vloge v družbi na različne načine in v različnih okoliščinah.

V osrednjem poglavju opredeljena področja in opisniki izhajajo iz izkušenj, ki smo jih praktiki pridobili v praksi v dolgoletnem delu z udeleženci iz različnih ciljnih skupin (predvsem ranljivih), teoretiki pa v procesu skupnega akcijskega raziskovanja prepoznali kot jedrne opisnike. Opisnike iz knjižice smo večkrat preskušali z različnimi uporabniki in se prepričali, da so praktično res uporabni in ustrezajo bistvu temeljne zmožnosti.

»Ustvarjalnost posameznika se doživlja v tem, da ga publika začuti.«

Gregor, 34 let, udeleženec programa Osnovna šola za odrasle, delavec

Cilj akcijskega raziskovanja, usmerjenega v raziskovanje temeljne zmožnosti kulturna zavest in izražanje, je bil pripraviti čim uporabnejši pripomoček. V dveletnem raziskovalnem delu smo se zato opirali predvsem na svoje zamisli, kako oblikovati opisnike.

»Kulturna zavest in izražanje je znanje o kulturi in umetnosti. Da hodiš v gledališče, obiskuješ kulturne prireditve.«

Klemen, 26 let, strojni tehnik

»Kulturna zavest in izražanje je znanje o naši kulturni dediščini in ohranjanju kulturne dediščine, na primer folklor, pisatelji ...«

Robi, 45 let, monter vodovodnih naprav

»Kultura je domačnost, ki ostane. Treba pa je upoštevati tudi druge in njihovo drugačnost.«

Gregor, 34 let, udeleženec programa Osnovna šola za odrasle, delavec

Opisniki in nekatere definicije so nastali z dogovorom v skupini in se nekoliko razlikujejo od doslej najpogostejše uporabljenih opisov te ključne kompetence. Izhajali smo iz želje, da bi bila knjižica dostopna uporabnikom v njim prijazni obliki, zapisana preprosto, razumljivo.

Namen knjižice je odraslim iz ranljivih ciljnih skupin omogočiti pridobivanje osnovnega znanja in informacij o tej precej abstraktni temeljni zmožnosti njim razumljivo ter jim ponuditi preprosto možnost samoocene oziroma umestitve v ustrezno raven. To je po našem prepričanju izhodišče za nadaljnje korake pri izboljšanju obvladovanja te zmožnosti.

»Kulturna zavest pomeni kulturno obnašanje, da imaš eno osebo distanco do drugih, v smislu medsebojnega spoštovanja in upoštevanja različnosti kultur.«

Romana, 44 let, delavka v proizvodnji

»Samoizražanje in pomembnost poslovnih priložnosti za kulturna in umetniška dela ... Te stvari, na primer kako bi prodrli na trg dela, so odmaknjene. Če si majhen, če je ekipa majhna, so dosežki upočasnjeni. Jaz delam pretežno sama. Iščem povezave za sodelovanje, sama organiziram, kje bo objavljeno vabilo za tečaje. Vendar težko pridem zraven. Odpiram si vrata, kjer je možno, potrkam.«

Jožica, 56 let, brezposelna šivilja

Vprašali se boste, kaj je opisnik. Tale definicija odseva naše razumevanje opisnika, kot se je postopno razvilo v akcijskem raziskovanju:

Opisnik kratko opisuje del temeljne zmožnosti in jo poskuša narediti čim bolj življenjsko. V tej knjižici prikazujemo jedrne opisnike. Vsak opisnik je sestavljen iz splošnega opisa in konkretne prilagoditve.

Pri temeljni zmožnosti lahko ločimo jedrne opisnike, ki izražajo samo bistvo temeljne zmožnosti, in robne opisnike, ki so podobni ali celo enaki opisnikom katere od drugih temeljnih zmožnosti.

Kako in kje je opisnike iz knjižice mogoče uporabiti?

- ▶ Kot priročen pripomoček pri pripravi izvedbenega učnega načrta.
- ▶ Za načrtovanje – snovanje vsebine projektov – kot orientacijo pri določanju projektnih ciljev.
- ▶ Kot pomoč udeležencem izobraževanja, da lažje prepoznajo svoje izobraževalne potrebe.
- ▶ Za ilustrativno predstavitev temeljne zmožnosti, ki je abstrakten konstrukt; pa tudi za predstavitev zmogljivosti izobraževalnega programa, ki to zmožnost razvija, zunanjim partnerjem, na primer zavodom za zaposlovanje, centrom za socialno delo, središčem za samostojno učenje, svetovalnim središčem za izobraževanje odraslih in drugim.
- ▶ Za sumativno spremljanje napredka posameznika in skupine.
- ▶ Za formativno spremljanje napredka posameznika in skupine.
- ▶ Za skupinsko in individualno spremljanje dela in učenja.
- ▶ Za delne evalvacije in končno evalvacijo izobraževalnih programov.
- ▶ Za splošno promocijo temeljnih zmožnosti, na primer ko izvajalska organizacija pripravlja izvedbo programa izobraževanja odraslih za ranljive skupine in želi pokazati, kakšni bodo njegovi učinki.

»Če bi šole recimo organizirale ekskurzije, kamor grejo lahko tudi družinski člani, ne samo otroci, da bi bil to celodnevni izlet za družine, kjer bi spoznavali lokalno dediščino določenega kraja, na primer petje, folkloro, peko tradicionalnih jedi, mini lokalne muzeje ipd. Ekskurzije pa bi lahko bile dodane tudi v turistično ponudbo kraja.«

Jožica, 56 let, brezposelna šivilja

»Kultura je vse okoli nas in je temelj vsega. Nedvomno bom v naslednje izvedbene skupine programa socialne aktivacije uvrstila več vsebin, vezanih na kulturno izražanje, saj menim, da lahko z različnimi pristopi in oblikami kreativnega izražanja lastnih misli, čustev, mnenj, dogodkov udeleženci ozavešijo primanjkljaje ter gradijo močna področja. To jim bo v pomoč in oporo pri vnovični aktivni vključitvi v trg dela.«

Edita Tamše, koordinatorica in izvajalka projektov Socialna aktivacija

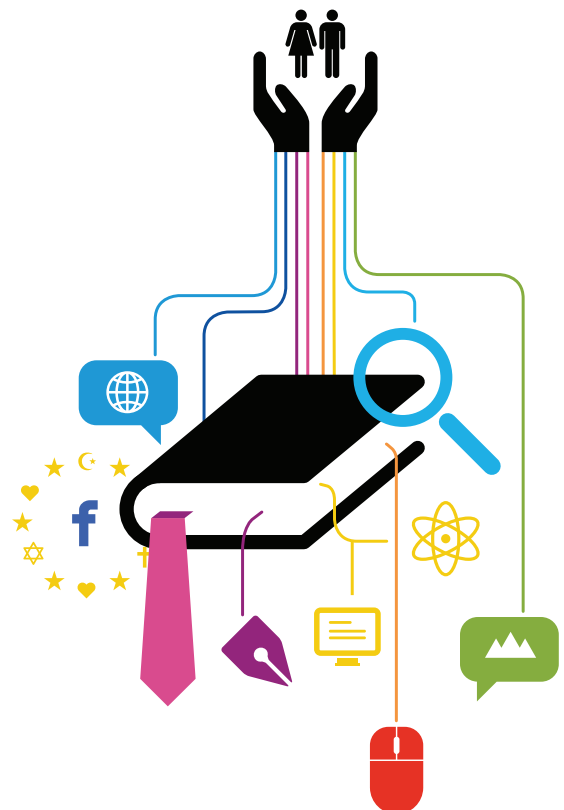
Komu bodo opisniki najbolj koristili?

- Učiteljem, da se podrobneje seznani s temeljno zmožnostjo kulturna zavest in izražanje, ki je abstrakten konstrukt in ga je zato težko razložiti manj izobraženim udeležencem programov za odrasle.
- Vsem izobraževalcem, to pomeni tudi učiteljem v formalnem delu sistema izobraževanja.
- Odraslim udeležencem programov za odrasle, da spoznajo pomen in mesto temeljne zmožnosti kulturna zavest in izražanje v vsakodnevem življenju.

Avtorji

»Visoko vrednost opisnikov vidim za svetovanje v svetovalnih središčih na ljudskih univerzah oziroma institucijah za izobraževanje odraslih. V pomoč so lahko tako svetovalcem kot svetovancem.«

Melita Oražem, svetovalka in izobraževalka

O zbirki Na poti do življenjske uspešnosti

»Pri kreiranju in pripravi izobraževalnih vsebin in programov se premalokrat postavimo v vlogo ciljne skupine. Nepotrebno je, da bi samo sklepali, kaj bi udeleženci potrebovali, temveč bi morali izhajati iz tega, kar je njihovo trenutno bistvo obstoja, delovanja, in vsebine prilagoditi do te mere, da sovpadajo z njihovim trenutnim vsakdanjikom ter jih potem skupaj z njimi razvijati, nadgrajevati in prilagajati.«

Edita Tamše, koordinatorica in izvajalka projektov Socialna aktivacija

V sklopu dveh projektov, Razvoj pismenosti ter ugotavljanje in priznavanje neformalno pridobljenega znanja 2011–2014 in Strokovna podpora na področju pridobivanja temeljnih kompetenc 2016–2022, je leta 2011 na Andragoškem centru Slovenije začela nastajati zbirka različnega gradiva in orodij za krepitev temeljnih zmožnosti odraslih, znana pod imenom Na poti do življenjske uspešnosti, ki je plod skoraj desetletje trajajočega razvoja strokovnega in učnega gradiva.

Zbirko sestavlja več elementov, ki se med seboj povezujejo in dopolnjujejo, mogoče pa jih je uporabljati tudi samostojno:

- Komplet knjižic z opisniki osmih temeljnih zmožnosti, med njimi je tudi ta pred vami, s priročno knjižico z navodili za uporabo. V njej lahko najdete vse informacije o uporabi in zasnovi knjižic z natančnejšimi informacijami o izhodiščih ter metodologiji opredeljevanja opisnikov.

- V izobraževalni praksi je že dobro uveljavljen priročnik z naslovom Temeljne zmožnosti odraslih, kjer lahko najdete uporabne informacije o težavah in delu z odraslimi iz ranljivih skupin, kako jih motivirati za udeležbo v izobraževanju, jim prilagoditi učno okolje in spremljati njihov napredek. Priročnik ponuja tudi poglobljene informacije o slovenskem modelu izobraževalnih programov za ranljive skupine.
- Zbirko dopolnjujejo preskušena praktična orodja za animiranje in motiviranje udeležencev izobraževanja v vseh fazah izobraževalnega procesa – to je 8 izobraževalnih filmov o osmih temeljnih zmožnostih ter izvirna zvočnica Samoiniciativnost in podjetnost.

Zbir vseh pripomočkov je zasnovan z domnevo, da ga bodo uporabljali izobraževalci odraslih in drugi strokovni delavci pri strokovnem delu na področju razvoja temeljnih zmožnosti. Predlagamo, da strokovnjaki posamezne dele gradiva po svoji presoji predstavite ali daste v uporabo odraslim, ki se želijo učiti o temeljnih zmožnostih. Samostojno jih bodo z lahkoto uporabili tudi udeleženci izobraževanja odraslih, ki želijo natančneje opredeliti mesto temeljnih zmožnosti v svojem vsakdanjem življenju.

Več informacij o omenjenih projektih in zbirki Na poti do življenjske uspešnosti lahko preberete na spletni strani <https://pismenost.acs.si/>.

»Pomembno je zavedanje in izražanje lastne identitete ter načina življenja, vedenje o pomembnosti ohranjanja lastne in tuje kulturne dediščine ter kulturna ustvarjalnost. Opozoriti je treba na ranljive momente pri ciljnih skupinah in najti univerzalno pot za vzpostavljanje (socialnih) kompetenc.«

Dr. Karla Oder, mentorica študijskih krožkov, kustosinja v muzeju

Metodološki okvir

»Pri pisanju primerov smo se skušali postaviti v kožo posameznika, ki bo ugotavljal razvitost svojih kompetenc, in biti čim bolj poljudni, razumljivi.«

Melita Oražem, svetovalka in izobraževalka

Opisniki, prikazani v poglavju Preglednici z opisniki, so sad dveletnega raziskovanja prakse, ki ga je opravila akcijska skupina, sestavljena iz teoretikov in praktikov. Teoretiki so zasnovali postopke, ki so celotno skupino izkušenih praktikov in strokovnjakov vodili pri raziskovalnem vprašanju: Kaj napolnjuje temeljno zmožnost kulturna zavest in izražanje? Kako lahko to temeljno zmožnost opišemo in kateri so najustreznejši opisniki zanjo?

Izbrana skupina praktikov je s poglobljeno analizo svoje pretekle prakse, trenutnega dela, ki ga opravljajo, in razpravo z delovnimi kolegi pripravila predloge opisnikov in področij, ki jih obsega temeljna zmožnost kulturna zavest in izražanje. Iz začetnega nabora, ki je obsegal 90 splošnih in konkretnih opisnikov za to temeljno zmožnost, je raziskovalna skupina izluščila ožji nabor najpomembnejših opisnikov v dveh preglednicah. Preglednici z opisniki sta osrednji del knjižice, ki jo pravkar berete, in sta izvirna dodana vrednost projektu ESS Strokovna podpora področju pridobivanja temeljnih kompetenc 2016–2022. Opisniki so hkrati, vsaj deloma, tudi delo širšega kroga praktikov, ki niso neposredno sodelovali v akcijski raziskavi, saj so se člani akcijske

raziskovalne skupine v več fazah posvetovali z njimi ali jih prosili za recenzijo pripravljenega gradiva. Sledila sta vzporedno preskušanje v praksi in premislek o opažanjih v raziskovalni skupini. Tako so se postopno oblikovala jasna izhodišča, na podlagi katerih je akcijska skupina opredelila, kaj pomenijo temeljni pojmi, kot so na primer opisnik in področja, ki sestavljajo temeljno zmožnost. Vse smo podrobneje opisali v Priročni knjižici z navodili za uporabo (Javrh in drugi, 2013).

»Če bo preveč napisano, nihče ne bo bral. Lahko je malo napisano, a ti vse pove.«

Gregor, 34 let, udeleženec programa Osnovna šola za odrasle, delavec

Sam proces priprave opisnikov za temeljno zmožnost kulturna zavest in izražanje je v skupini akcijskega raziskovanja vzbudil številna strokovna vprašanja: o poglavitnih področjih te temeljne zmožnosti, kako določiti uravnotežene ravni zahtevnosti na minimalni in optimalni ravni. Odgovore na tovrstna vprašanja, ki so se pojavila med skupnim raziskovanjem, je skupina iskala s študijem literature in primerjavami ter preverjanjem v razpravah s kolegi s svojega delovnega področja pa tudi s konkretnim opazovanjem, preskušanjem in pogovori z odraslimi, ki so jim opisniki namenjeni.

»Z akcijskim raziskovanjem sem se srečala prvič in je izjemno zanimiv način dela. Večinoma tavaš v temi, a veš, da bo enkrat posvetila luč, in ko se to končno zgodi, je občutek neprecenljiv.«

Melita Oražem, svetovalka in izobraževalka

Praktiki so v različnih fazah skupnega dela temeljito spoznali in poglobili teoretske osnove o temeljnih zmožnostih nasploh, še posebno pa so se posvetili temeljni zmožnosti kulturna zavest in izražanje. Novo znanje je akcijski skupini pomagalo pri zbiranju in selekcioniranju nabora opisnikov. V procesu raziskovanja so praktiki poleg izzivov zapisovali tudi številne uvide, odlomke teh navajamo tudi v tej knjižici. Velik izziv je bila priprava konkretnih prilagoditev opisnikov, kjer so nujne prav dolgoletne žive izkušnje dela z odraslimi in poznavanje njihovih potreb. Preglednici opisnikov, ki sta predstavljeni v tej knjižici, sta bili pilotno na več načinov preskušeni v praksi.

Skupina za akcijsko raziskovanje je postopoma oblikovala nabor 45 splošnih in 45 konkretnih prilagoditev opisnikov, ki ustrezno opisujejo temeljno zmožnost kulturna zavest in izražanje. Da bi kar najbolje razumeli posebnosti temeljne zmožnosti, je bilo veliko časa in truda namenjenega prečiščevanju prvotnega nabora in združevanju v širša področja.

Posebna pozornost skupine akcijskega raziskovanja pa je bila ves čas usmerjena v oblikovanje take razlage temeljne zmožnosti, ki bi lahko kar najbolje koristila učitelju in tudi udeležencu izobraževanja.

»Vse je lepo napisano, vendar so potrebni konkretni primeri, da opisnike lahko razumemo.«

*Gregor, 34 let, udeleženec programa
Osnovna šola za odrasle, delavec*

Konkretni predlogi o možni uporabi so zbrani v posebnem poglavju Uporaba opisnikov v praksi, nekoliko bolj poglobljeno razmišljanje o didaktičnih izzivih, ki jih prinaša to orodje, pa je predstavljeno v posebni Priročni knjižici z navodili za uporabo (Javrh

in drugi, 2013), in sicer v poglavju Uporaba opisnikov v didaktične namene – praktični namigi. Knjižico z opisniki za temeljno zmožnost kulturna zavest in izražanje je ovrednotila recenzentka dr. Ksenija Vidmar Horvat. Del njenega izvirnega premisleka lahko najdete v poglavju Iz recenzije.

Kakšne so posledice za neposredno prakso, ko se zlijeta teoretski premislek o pomenu kulturne zavesti in izražanja in praktične izkušnje pri delu z odraslimi, najboljše opisujejo sodelujoči praktiki sami:

»Načrtno sem se odločila, da bom poglobljeno pripravljala opisnike s področja kulturne zavesti in izražanja ravno zato, da tudi sama stopim iz cone udobja. Vesela sem, da je bilo temu tako. Zdaj lahko rečem, da je to področje zelo široko, kar zadeva izobraževalce, neraziskano in ponuja širok nabor rešitev učinkovitega dela z ranljivimi ciljnim skupinami.«

*Edita Tamše, koordinatorica in izvajalka
projektov Socialna aktivacija*

»Pregled opisnikov bi priporočila prav vsakomur, bodisi s pomočjo svetovalca ali samostojno. Prav zanimivo je razmisliti o svojih zmožnostih in prepričana sem, da lahko tako tudi zvečamo lastno samozavest, saj pogosto vemo in znamo veliko več, kot si mislimo.«

*Melita Oražem, svetovalka in
izobraževalka*

Temeljna zmožnost kulturna zavest in izražanje

Temeljne zmožnosti v sodobnem svetu

Razvite temeljne zmožnosti zagotavljajo odraslim dovolj orodij za učinkovito spopadanje z novimi izzivi, omogočajo praktično in čustveno oporo za njihove bližnje ter so pomembne za posameznike pa tudi za skupnost in prenos izkušenj med generacijami. Ne pridobivajo se vedno z izobraževanjem. Pogosto se pridobijo s prakso in izkušnjami iz vsakodnevnega življenja. »V hitro spreminjajočem se in tesno povezanem svetu bo vsakdo potreboval širok nabor spretnosti in kompetenc ter jih bo moral razvijati vse življenje. S ključnimi kompetencami, kakor so opredeljene v referenčnem okviru, naj bi bili postavljeni temelji za doseganje enakopravnejših in bolj demokratičnih družb. Te ključne kompetence so odziv na potrebo po vključujoči in trajnostni rasti, socialni koheziji in nadaljnjem razvoju demokratične kulture,« je zapisal Svet Evropske unije (2018).

»Kulturna zavest in izražanje odpira dilemo sprejemanja in dajanja oziroma poznavanje samega sebe in odprtost do drugih. Zavedanje in poznavanje samega sebe, svojih omejitev in prednosti, omogoča lažje prilagajanje okolici.«

*Dr. Karla Oder, mentorica študijskih
krožkov, kustosinja v muzeju*

Temeljne zmožnosti oziroma ključne kompetence posamezniku v različnih okoliščinah omogočajo funkcionalno odzivanje in delovanje v širokem spektru različnih dejavnosti. Niso odvisne od okoliščin delovanja. So pa prenosljive med različnimi poklici in omogočajo odraslim dejavno udeležbo v družbi in primeren osebni razvoj. Spodbujajo neodvisnost in osebno učinkovitost. V sodobni večkulturni družbi so nepogrešljive za delovanje v konkretnem okolju.

Pri odločitvi, katere zmožnosti bomo upoštevali kot temeljne, smo se na začetku našega večletnega akcijskega raziskovanja oprli na evropski dokument Priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta Evropske unije z dne 18. decembra 2006 o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje (Evropski parlament in Svet Evropske unije, 2006). V njem je bilo izbranih in opredeljenih 8 temeljnih zmožnosti (oziroma ključnih kompetenc), ki jih državljani potrebujejo za svojo osebno izpolnitev, socialno vključenost, aktivno državljanstvo in zaposljivost v družbi znanja. Te temeljne zmožnosti so bile leta 2006 opredeljene takole:

sporazumevanje v
maternem jeziku

sporazumevanje v
tujih jezikih

matematična kompetenca
ter osnovne kompetence v
znanosti in tehnologiji

digitalna pismenost

učenje učenja

socialne in državljanske
kompetence

samoiniciativnost in
podjetnost

kulturna zavest in izražanje

Revidirana konceptualizacija ključnih kompetenc 2018

Evropski referenčni okvir je bil januarja 2018 revidiran, junija 2018 pa so bila izdana priporočila Sveta o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje ter posodobljene ključne kompetence za vseživljenjsko učenje. Preoblikovala, preimenovala in tudi združila so se posamezna področja pri nekaterih ključnih kompetencah, v grobem pa je okvir ostal podoben prejšnjemu. »Vse ključne kompetence so enako pomembne, saj vsaka od njih prispeva k uspešnemu življenju v družbi. Lahko se uporabljajo v številnih različnih okoliščinah in kombinacijah. Prekrivajo se in povezujejo; bistveni vidiki enega področja podpirajo kompetenco na drugem. Spretnosti, kot so kritično mišljenje, reševanje problemov, timsko delo, sporazumevalne in pogajalske spretnosti, analitične spretnosti, ustvarjalnost in medkulturne spretnosti, so del vseh ključnih kompetenc.« Takšno globlje razumevanje kompetenc, kot se razvijajo zadnje desetletje v Evropi, je opredelil Svet Evropske unije (2018) v Priporočilih o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje.

Neposredne pretvorbe preteklega nabora ključnih kompetenc v prenovljen seznam iz junija 2018 sicer ne morejo biti linearne, lahko pa primerjalno prikažemo, kako se ujemajo temeljne zmožnosti in ključne kompetence glede na prenovljeni referenčni okvir (Svet Evropske unije, 2018).

Med primerjavo seznamov opazimo, da se je temeljna zmožnost »sporazumevanje v maternem jeziku« preoblikovala v »pismenost« (angl. literacy competence). Poglavitni razlog je v tem, da je pri prejšnjem poimenovanju – »materni jezik« prihajalo do premočnega enačenja med maternim jezikom in jezikom, ki se ga učimo v šoli, to je jezik šolanja. Ob tem je nastajala težava, saj za številne evropske otroke jezik šolanja in materni jezik nista enaka. Veliko Evropejcev živi v dvojezičnih družinah ali večjezičnih skupnostih in zanje uradni jezik države, v kateri živijo, ni nujno tudi njihov materni jezik. Prenovljeno razumevanje te temeljne zmožnosti je ustreznejše,

saj poudarja, da naj bi bila dosežena dobra raven pismenosti vsaj pri enem od teh jezikov (materni jezik, jezik šolanja, uradni jezik), da bi lahko zagotovili nadaljnji razvoj te temeljne zmožnosti.

Sprememba v pojmovanju je nastala tudi pri temeljni zmožnosti »sporazumevanje v tujih jezikih«. Novo poimenovanje je »večjezičnost« (angl. multilingual competence). Koncept tuji jezik je Evropejcem povzročal dvome glede tega, kaj sploh pomeni »tuje« in za koga. Prav tako s prejšnjim poimenovanjem ni bilo mogoče opisati in zajeti znakovnih jezikov. Nova opredelitev – večjezičnost – pa poudarja pomen ustrezne uporabe različnih jezikov za učinkovito sporazumevanje. Večjezičnost je v temelju orodje za komunikacijo v večjezičnih skupnostih in delovnih okoljih. Osredinja se na izboljšanje jezikovnih zmožnosti kot takih, to ljudem pomaga pri sporazumevanju v mednarodnem okolju ter spodbuja mobilnost v Evropi in svetu.

Temeljna zmožnost »matematična kompetenca ter osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji« je prav tako doživela prenovo v razumevanju, saj se je preimenovala v temeljno zmožnost »matematična, naravoslovna, tehniška in inženirska kompetenca« (angl. mathematical competence and competence in science, technology and engineering). Zahtevnejši izzivi, kot so podnebne spremembe, oskrba z energijo, zdravo staranje, digitalizacija, trajnostni razvoj, so nepričakovano izrazito povečali in tudi spremenili potrebo po kompetencah v matematiki, znanosti in tehnologiji. Poudarek se je prenesel na pomembnost razumevanja znanosti kot procesa in načina razmišljanja, ki zajema tudi novo finančno pismenost. Znanost se je tako

razvila, da jo je pogosto težko ločiti od tehnologije, inženiringa ali uporabne znanosti. Današnje okolje, ki postaja zelo bogato s tehnologijo, postavlja pred vsakega posameznika nujno, da razume povezavo med tehnološkimi novostmi ali inženirskimi rešitvami ter njihovimi temeljnimi znanstvenimi načeli. Zato sta tehnologija in inženiring neločljivo povezana z znanostjo in matematiko.

Temeljna zmožnost »digitalna pismenost« se je delno preimenovala, in sicer v »digitalno kompetenco« (angl. digital competence). Pomembna novost pri tej zmožnosti je, da se je koncept uskladil z razumevanjem v DigComp 2.0 (Vuorikari in drugi, 2016). Posodobljeno je izrazje, ki opušča izraz »informacijsko-komunikacijska tehnologija«. Nadomešča ga z ustrežnejšim: »digitalne tehnologije«, ki zajema vse naprave, programsko opremo itn. Širši pojem digitalne tehnologije zajema v preteklosti zelo široko in vsesplošno uporabljana izraza računalnik in internet. Skladno z DigComp 2.0 (Vuorikari in drugi, 2016) je zmožnost digitalna kompetenca trenutno razdeljena na pet področij (Informacije in podatkovna pismenost, Komunikacija in sodelovanje, Ustvarjanje digitalnih vsebin, Varnost in reševanje problemov), vendar se bo glede na hiter napredek ta razvrstitev pričakovano še spreminjala. Pomemben del te temeljne zmožnosti je poznavanje socialnih medijev, umetne inteligence, robotov, virtualne resničnosti, varnosti, kritičnega mišljenja, vprašanja intelektualne lastnine in spletnega bontona.

Nekaj več sprememb se je zgodilo pri temeljni zmožnosti »učenje učenja«, ta se je namreč razširila oziroma združila in dopolnila z delom temeljne zmožnosti »socialne kompetence«. Nastala je nova zasnova temeljne zmožnosti, poimenovane »osebnostna, družbena in učna kompetenca« (angl. personal, social and learning to learn competence). Večina otrok, ki zdaj vstopa v osnovno šolo, bo po končanem izobraževanju najverjetneje vstopila v svet popolnoma novih področij dela, ki zdaj niti še ne obstajajo, polovica današnjih delovnih dejavnosti pa bo do leta 2055 že avtomatizirana. Prihodnje generacije bodo morale razviti močne osebne in družbene kompetence ter kompetence učenja, da bodo lahko uspešno krmilile v zasebnem življenju in pri delu. Kreativne spretnosti in navzkrižne kompetence bodo temeljnega pomena za vzdrževanje stabilnosti in premagovanje stresa. Pri tej zmožnosti so opredeljeni trije temeljni vidiki: osebni – kot samozavedanje, telesno in duševno dobro počutje ter zdravo življenje, učinkovito upravljanje časa in informacij; družbeni – kot konstruktivno sodelovanje z drugimi, odpornost, vzpostavljanje medosebnih odnosov in delo z drugimi; učenje – s poudarkom na vseživljenjskem učenju in razvoju kariere.

»Biti prilagodljiv in odprt za nove izzive pomeni tudi, da me ni strah drugih ljudi.«

*Gregor, 34 let, udeleženec programa
Osnovna šola za odrasle, delavec*

Na drugi strani se je nekdanja temeljna zmožnost »socialne in državljanske kompetence« zožila na »državljsko kompetenco« (angl. citizenship competence). V prejšnjem pojmovanju sta bili v eni združeni socialna in državljanska kompetenca, ki sta zajemali osebno in družbeno perspektivo. Vendar pa so bili nekateri vidiki socialne kompetence bolj povezani s prvinami, kot so opredeljene v kompetenci učenje učenja, spet drugi pa so bili

bolj povezani z državljanstvom – kot razumevanje splošno sprejetih pravil vedenja in sporazumevanja v različnih družbah in spoštovanja drugačnosti. Večletne raziskave in priporočila so že dalj časa nakazovali nujnost, da se državljanska zmožnost opredeli kot samostojna temeljna zmožnost. Evropska družba se namreč vse bolj srečuje z novimi vprašanji glede strpnosti, spoštovanja drugih, več ljudi migrira, potuje, porajajo se regionalne nestabilnosti, podnebne spremembe, prebivalstvo se večja, pojavljajo se nove oblike solidarnosti, socialne vključenosti, državljanske participacije. Pri posodobljenem razumevanju te temeljne zmožnosti sta pomembna tudi trajnost z zornega kota ekosistema ter vloga ljudi pri odločanju in dejavnem prispevku k razvoju v miren, vključujoč in trajnostno usmerjen svet. Revidiran evropski okvir pri tej zmožnosti posebej poudarja razumevanje družbenogospodarskih in večkulturnih razsežnosti evropskih družb, zavedanje vloge nacionalne in evropske kulturne identitete ter krepitev skupnih evropskih vrednot.

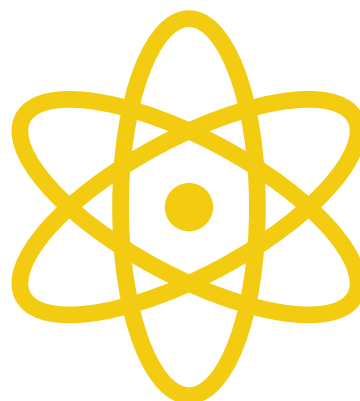
»Kulturna dediščina je umetnost iz preteklosti, to so stare knjige, Brižinski spomeniki, razni kipi in muzeji. O medkulturnem dialogu vem to, da je komuniciranje z drugimi kulturami, deljenje navad, prepričanj.«

Klemen, 26 let, strojni tehnik

Temeljna zmožnost »samoiniciativnost in podjetnost« se je preimenovala v »podjetnostno kompetenco« (angl. entrepreneurship competence) in se v bistvu konceptualno ni spremenila, le poimenovanje je preciznejše. Iz njega je bila odstranjena samoiniciativnost, saj poudarja samo eno od naravnosti, ki so del te temeljne zmožnosti. Bistvo podjetniške kompetence pa še vedno ostaja trud, da bi zamisli uresničili in s tem ustvarili dodano vrednost. To je najbolj živa

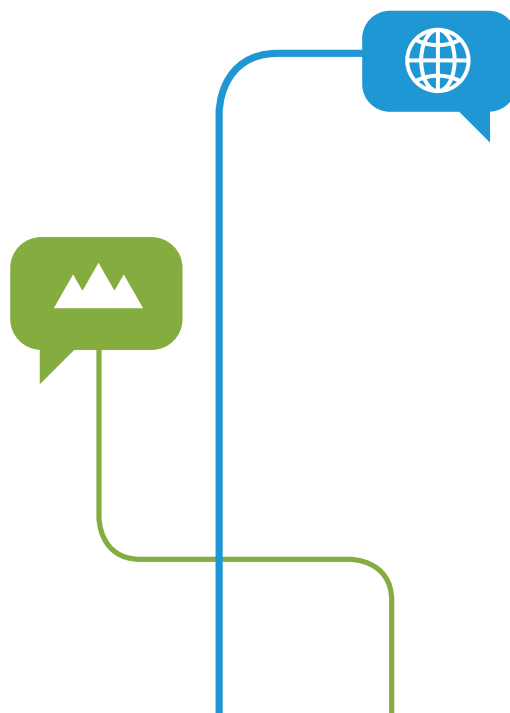
temeljna zmožnost na trgu dela, tudi za tiste, ki niso klasificirani kot »podjetniki«. Je razumljena kot zmožnost ustvarjanja novih poslovnih priložnosti. Pomemben del te kompetence je sočutno pogajanje z drugimi, proaktivnost, vztrajnost pri doseganju ciljev, sprejemanje odgovornosti, etičnost, skrb za ljudi in za svet, ustvarjalnost, inovativnost.

Pri temeljni zmožnosti »kulturna zavest in izražanje« (angl. cultural awareness and expression competence) v poimenovanju ni sprememb, je pa nov poudarek na tem, da ljudje v resnici imajo glas in možnost oblikovati svoj pogled na svet in s tem tudi vpliv v okolju. Pomembno je, da se posameznik zaveda lastne razvijajoče se identitete v svetu kulturne raznolikosti in da lahko razvije občutek za svojo vlogo v družbi in pozitiven občutek za druge ter kulturno različnost. Enako pomembno je kreativno izražanje in kritično razmišljanje, zmožnost predvideti potrebe in težave in se nanje odzvati inovativno oziroma se prilagoditi nanje. Zmožnosti, ki jih je predvidel prenovljeni okvir, zajemajo tudi sposobnost prepoznati in izkoristiti priložnosti za osebno, družbeno in poslovno vrednost v umetnosti in drugih oblikah kulture.

Poimenovanje ključnih kompetenc po Referenčnem okviru 2006	Naše poimenovanje ključnih kompetenc; posodobljeno glede na Referenčni okvir iz januarja 2018	Novo uradno poimenovanje ključnih kompetenc v Referenčnem okviru iz junija 2018
Sporazumevanje v maternem jeziku	Sporazumevanje v maternem jeziku	Pismenost
Sporazumevanje v tujih jezikih	Sporazumevanje v tujih jezikih in jezikovne zmožnosti	Večjezičnost
Matematična kompetenca ter osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji	Matematična kompetenca ter osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji	Matematična, naravoslovna, tehniška in inženirska kompetenca
Digitalna pismenost	Digitalna pismenost	Digitalna kompetenca
Učenje učenja	Učenje učenja	Osebnostna, družbena in učna kompetenca
Socialne in državljanske kompetence	Socialne in državljanske kompetence	Državljska kompetenca
Samoiniciativnost in podjetnost	Samoiniciativnost in podjetnost	Podjetnostna kompetenca
Kulturna zavest in izražanje	Kulturna zavest in izražanje	Kulturna zavest in izražanje

V preglednici so prikazane faze v razumevanju in razvoju ključnih kompetenc v Evropi in pri nas. Izhodišče je bil Referenčni okvir iz leta 2006 (Evropski parlament in Svet Evropske unije, 2006), ki je podlaga knjižic z opisniki. Razumevanje temeljnih zmožnosti v tej zbirki se ne oddaljuje od najnovejšega poimenovanja, čeprav je nastalo nekaj razlik. Na tem mestu je pomembno opozoriti, da je bilo junija 2018 izdano posodobljeno Priporočilo Sveta o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje (Svet Evropske unije, 2018). Dokument vsebuje drugačna poimenovanja nekaterih ključnih kompetenc, kot smo jih pripravili in uporabili za naše potrebe na podlagi dokumenta Priloga k predlogu za priporočilo Sveta o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje iz januarja 2018 (Evropska komisija, 2018).

Kulturna zavest in izražanje

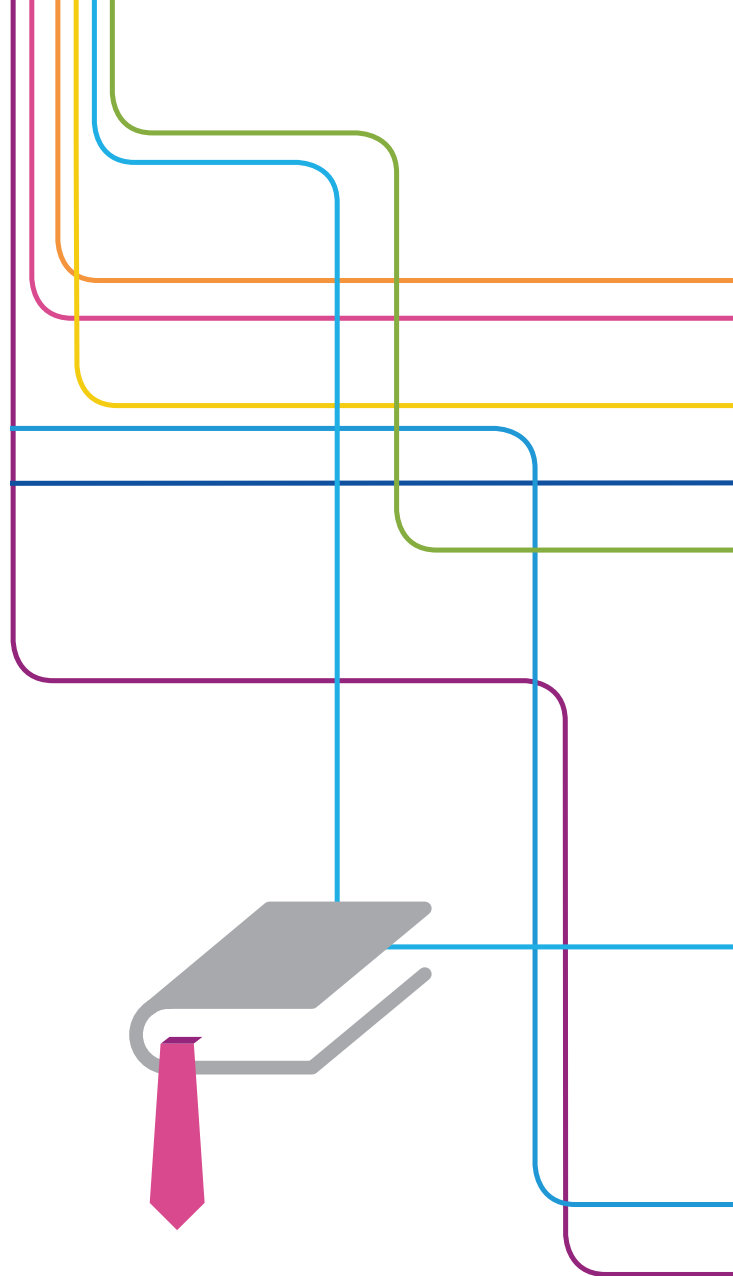
Kulturna zavest in izražanje zajema zanimanje za svet, odprtost za nove možnosti in pripravljenost za sodelovanje v kulturnih izkušnjah. Obsega znanje, spretnosti in odnose, ki jih posameznik potrebuje za osebno izpolnitev in razvoj. Posebno vpliva na razvoj kritičnega razmišljanja, ustvarjalnosti, izražanje lastnih zamisli, odgovornosti, občutka pripadnosti in vloge v družbi, medkulturnih spretnosti ter posameznikove identitete (lastne, nacionalne in evropske).

Kulturna zavest in izražanje je temeljna zmožnost posameznika, da zmore v ožjem in širšem kulturnem in jezikovnem okolju razumeti in spoštovati različne načine (ustvarjalnega) izražanja ter sporočanja zamisli in pomena z različnimi vrstami umetniških in drugih kulturnih oblik.

Kulturno ozaveščen posameznik pozna ožje in širše kulturno in jezikovno okolje, kulturno dediščino in kulturne proizvode ter razume njihov medsebojni vpliv. Zaveda se, da je v svetu kulturne raznolikosti pomembno razumevanje razvoja lastne identitete, in tega, kako lahko umetnost in druge kulturne oblike izražajo pogled na svet in ga oblikujejo.

Posameznik, ki ima razvito to kompetenco, zna razložiti različne zamisli v pisnih, tiskanih in digitalnih besedilih, gledališču, filmu, plesu, igranju, umetnosti in oblikovanju, glasbi, običajih, arhitekturi ter drugih (hibridnih) oblikah.

Pomembni prvini sta etičnost in odgovoren odnos do intelektualne in kulturne lastnine. Posameznik z razvito kompetenco kulturna zavest in izražanje ima spretnosti, s katerimi lahko izraža in razlaga figurativne in abstraktne zamisli, izkušnje in čustva z empatijo, sposoben je sodelovanja v ustvarjalnem procesu. Znal pa bo prepoznati in izkoristiti priložnosti za osebno, družbeno in poslovno vrednost umetnosti oziroma umetnin. Pomembnost te temeljne zmožnosti se izraža v odprtosti posameznika za raznolikost kulturnega izražanja in spoštovanje te (primerjaj Svet Evropske unije, 2018).

»Skozi kulturo človek zavzame vse tiste temelje, ki jih mora graditi dolgoročno, za nadaljnje delovanje, oziroma se uči, kako biti človek v sebi in okoli sebe.«

Edita Tamše, koordinatorica in izvajalka projektov Socialna aktivacija

Pri postopnem oblikovanju nabora opisnikov, ki nasičujejo temeljno zmožnost kulturna zavest in izražanje, je raziskovalna skupina izhajala iz opredelitve referenčnega okvira ključnih kompetenc. Na podlagi sprejete definicije je pripravila svojo, delovno, ki jo je preskušala na več načinov. Na začetku raziskovalne poti je bila temeljna zmožnost opredeljena takole:

Temeljna zmožnost kulturna zavest in izražanje je sestavljena iz tehle ključnih področij: Kulturne identitete – vsak ima svojo kulturo in je del skupnosti s skupno kulturo. Kulturne dediščine – kulturno bogastvo, podedovano od prednikov, posameznikova dota, ki je lahko vir zagotavljanja posameznikove eksistence in kulturnega ustvarjanja. Medkulturnosti – ljudje različnih kultur sobivajo v istem prostoru. Prepoznati drugačnost kot vrednoto je pomembno za medkulturno sodelovanje. Ustvarjalnega potenciala – vsakdo je ustvarjalen in nosi v sebi ta potencial, željo in zmožnost ustvarjati in izražati čustva. Vrednotenja informacij – informacije rabijo za premagovanje ovir. Iskanje

informacij sproža radovednost in spodbuja kritično razmišljanje. Kulturne raznolikosti – različne kulture imajo svoje šege in navade, njihovo poznavanje in upoštevanje omogočata premagovanje konfliktov. Prenosa znanja – nekatere vrste znanja se prenašajo iz roda v rod, na primer znanje uporabe zelišč, rokodelsko znanje. Kulturnih izkušenj – posameznik potrebuje kulturno izkušnjo, to pomeni, da na primer spozna šege druge kulturne skupnosti, obišče koncert.

V nadaljnjih fazah razvoja opisnikov pa se je izčistila tale poenostavljena opredelitev: »Temeljna zmožnost kulturna zavest in izražanje obsega zavedanje in izražanje lastne identitete in načina življenja z umetnostjo, spoznanje o pomembnosti ohranjanja lastne in tuje kulturne dediščine ter kulturno ustvarjalnost v najrazličnejših javnih oblikah.«

Ključna področja, ki sestavljajo temeljno zmožnost kulturna zavest in izražanje, so: Zavedanje in izražanje lastne kulturne identitete; Ustvarjalnost; Prenos kulturne dediščine iz roda v rod; Spoznavanje in spoštovanje kulturnih vrednot drugih; Zanimanje za kulturno dogajanje in razvoj okusa za umetniško ustvarjalnost.

Na podlagi tako razumljenega in poglobljenega pojmovanja temeljne zmožnosti so bili pripravljene opisniki, združeni v več področjih. V preglednici z opisniki so področja poimenovana: To sem – za zavedanje in izražanje lastne kulturne identitete; Ustvarjalnost; Iz roda v rod – za prenos kulturne dediščine iz roda v rod; Različnost bogati – za spoznavanje in spoštovanje kulturnih vrednot drugih, Radovednost in dvom – za zanimanje o kulturnem dogajanju in razvoj okusa za umetniško ustvarjalnost.

Preglednici z opisniki

V tem poglavju predstavljamo dve preglednici z opisniki za temeljno zmožnost kulturna zavest in izražanje. Opisniki pomagajo abstraktno temeljno zmožnost konkretizirati, jo narediti uporabno, predvsem pa jo napolniti s primeri iz vsakdanjega življenja odraslih.

»Opisniki so pripomoček in opora svetovalcem/mentorjem, da lažje ovrednotijo udeleženceve temeljne kompetence. Zasnovani so tako, da je možno zelo veliko manevrskega prostora pri samem delu z njimi in se lahko prilagodijo za vse ciljne skupine. Z njimi spoznavamo udeležence, njihov način dojemanja in razmišljanja. Omogočajo nam, da lažje usmerjamo udeležence – za opolnomočenje na področjih, kjer se pokažejo izraziti primanjkljaji, ter spodbujanje razvijanja močnih področij in nadaljnega vključevanja.«

»Z opisniki kulturnega izražanja lahko udeleženca izobraževanja odraslih spodbudiš k ozaveščanju sebe, lastnega razmišljanja, dojemanja ... in skupno tkanje projekcij za naprej.

Edita Tamše, koordinatorica in izvajalka projektov Socialna aktivacija

kar najbolj upoštevati najpreprostejše potrebe iz vsakdanjega življenja v povezavi s to zmožnostjo. Tu so predstavljeni zelo konkretni primeri, kje vse v sodobnem življenju moramo izkazati kulturno zavest in zmožnost njenega izražanja. Ob tem želimo posebej poudariti, da so to le konkretni primeri, vzeti iz prakse, ki naj živo ponazorijo splošni opisnik.

Prvi stolpec preglednice vsebuje področja, ki so zajeta v tej temeljni zmožnosti. Drugi stolpec, poimenovan Splošni opisnik, vsebuje opisnike, uporabne za predstavitev temeljne zmožnosti na splošno. Opisniki opisujejo temeljno zmožnost in prikazujejo, kaj jo sestavlja². Opisniki se na primer lahko uporabijo za načrtovanje kurikula pa tudi za njegovo spremljanje. Tretji stolpec, poimenovan Konkretna prilagoditev opisnika v izvedbi, pa vsebuje nekoliko nazorneje razložene opisnike. Zapisani so tako, da so učiteljem, mentorjem in udeležencem v pomoč pri spremljanju razvoja temeljne zmožnosti. To niso navodila, ampak uporaben zapis, ob katerem pridobijo prvi občutek, kaj obsega posamezno področje. Četrti stolpec, ki se imenuje Primer, pa vsebuje situacije iz vsakdanjega življenja oziroma položaje, v katerih posameznik lahko uresničuje, kar opisnik opiše. Pri oblikovanju tega zapisa smo razmišljali o konkretnih udeležencih, ki so se v preteklosti udeležili programov za zviševanje ravni pismenosti in programov za ranljive skupine.

V preglednicah smo po dolgotrajnem čiščenju prvotnega nabora izpostavili tista področja in v njih opisnike, za katere smo presodili, da predstavljajo dovolj nazoren opis posamezne ravni temeljne zmožnosti kulturna zavest in izražanje. Opisniki prikazujejo konkretne situacije iz vsakdanjega življenja, kjer je zmožnost kulturne zavesti in izražanja nujna. Opisniki v prvi preglednici skušajo

² Na tem mestu je treba poudariti, da je opredelitev obravnavane temeljne zmožnosti z opisniki v izhodišču določena s konsenzom praktikov, kot so jo zaznali med izpeljevanjem različnih izobraževalnih programov za odrasle. Predvidevamo, da se bo nabor opisnikov sčasoma dopolnjeval glede na potrebe z drugimi splošnimi opisniki in konkretnimi prilagoditvami opisnika v izvedbi.

SLIKA 1: Prikaz strukture preglednic

PODROČJE	SPLOŠNI OPISNIK	KONKRETNA PRILAGODITEV OPISNIKA	PRIMER
			
Pet temeljnih področij	Opisnik za splošno rabo	Podrobneje razložen opisnik	Konkreten primer, kot ga predlagajo praktiki, je vedno kontekstualno obarvan

Dve ravni zahtevnosti

Opisniki so pripravljeni na dveh ravneh: na minimalni in optimalni ravni in so predstavljeni v dveh ločenih preglednicah. Tako sta vzpostavljeni dve referenčni točki razvoja temeljne zmožnosti. To seveda ne pomeni, da se temeljna zmožnost razvija samo na minimalni in optimalni ravni (to sta pravzaprav samo prvi dve ravni, ki se nadgrajujeta). Ti dve ravni predstavljata zgolj izhodišče, s katerim je načrtana pot razvoja temeljne zmožnosti.

»Pri minimalni ravni je pomembno, da se posameznik zaveda, da ve, da pozna svoje kompetence, pri optimalni ravni pa, da zna te kompetence že aktivno, dejavno uresničevati, tako v dobro za sebe samega kot za skupnost.«

Dr. Karla Oder, mentorica študijskih krožkov, kustosinja v muzeju

Minimalna raven doseganja temeljne zmožnosti pomeni skromno podlago/temelj, ki odraslemu omogoča sprejemati in uživati kulturne dobrine in zaradi njih izboljševati kakovost svojega življenja in življenja drugih.

Optimalna raven pomeni tako razvito zmožnost, da se odrasli ne glede na izobrazbo uspešno znajde v različnih življenjskih položajih, ki zahtevajo to temeljno zmožnost. To na primer pomeni, da pomaga razvijati kulturni produkt, da ta dobi pristne značilnosti lokalnega okolja; predstavi tiste lokalne kulturne posebnosti, ki jih bodo v drugem okolju razumeli in lahko povezali s skupnimi evropskimi kulturnimi vrednotami; se prilagaja novemu kulturnemu okolju; razvija zavzetost za razumevanje kulturnega izražanja in ima kritičen odnos do umetniške produkcije.

»Brez primerov si ljudje ne bi znali predstavljati, kaj je namen knjižice. Primeri so bistveni. Morajo biti preprosti, enostavni, jasni, enoznačni.«

Melita Oražem, svetovalka in izobraževalka

SLIKA 2: Prikaz ravni temeljne zmožnosti

PODROČJE	SPLOŠNI OPISNIK	KONKRETNÁ PRILAGODITEV OPISNIKA	PRIMER

PODROČJE	SPLOŠNI OPISNIK	KONKRETNÁ PRILAGODITEV OPISNIKA	PRIMER

Minimalna raven

2 različni ravni ene temeljne zmožnosti

Optimalna raven

Minimalna raven

Prva preglednica vsebuje opisnike na **minimalni ravni** in predstavlja temelj zmožnosti, ki ga posameznik potrebuje za nemoteno delovanje v sodobni družbi.

Preglednica 1: Prikaz opisnikov na minimalni ravni

PODROČJE	SPLOŠNI OPISNIK	KONKRETNA PRILAGODITEV OPISNIKA V IZVEDBI	PRIMER
TO SEM	Poznavanje lastnih kulturnih vrednot in znanja	V svoji skupnosti govori materni jezik in praznuje praznike.	Ob praznovanju rojstnega dne z bližnjimi govori v maternem jeziku.
	Poznavanje lastne kulture	Zaveda se svojih navad in običajev.	Ob obisku prijateljev pripravi tradicionalno jed svoje skupnosti.
	Poznavanje lokalne in nacionalne kulture	Pozna lastno kulturo in kulturo drugih, na primer jezik, verovanje, glasbo, obrt in rokodelstvo.	Na televiziji prepozna narodno glasbo in nošo.
	Poznavanje dogodkov iz preteklosti	Pozna dogodke iz preteklosti, ki so vplivali na zdajšnje življenje v skupnosti.	Ve, da je Slovenija s pridružitvijo Evropski uniji prevzela novo valuto.
	Poznavanje nacionalnih praznikov	Pozna pomen in izvor nacionalnih praznikov.	Pozna praznike, ki so dela prosti dnevi. Na primer: ve, da je 25. junija dela prost dan, ker se v Sloveniji praznuje dan državnosti – dan, ko je Slovenija postala neodvisna.
USTVARJALNOST	Umetniško izražanje zamisli, čustev in izkušenj	Najde najprimernejšo obliko ustvarjalnega izražanja zase.	Ker na primer rad pleše, obišče plesni tečaj.
	Kulturna ustvarjalnost	Obiskuje predstave, prireditve, literarne dogodke, kjer na primer predstavljajo šege in navade o ljudskem izročilu in leposlovna dela.	Na primer: udeleži se jurjevanja. Na pustno nedeljo se našemi in se udeleži povorke ali jo spremlja kot gledalec.
	Naturalna menjava	Prepozna priložnost in obliko za menjavo izdelkov, ker ceni, kar je ustvaril nekdo drug.	Domačo pripravljeno marmelado zamenja za izdelek iz suhe robe na dogodku, kjer obujajo takšno trgovanje.
	Poznavanje različnih vrsti umetnosti	Pozna različne zvrsti umetnosti – glasbeno, likovno, plesno, dramsko umetnost itn.	Otroku razloži, kaj je to muzikal ali mjuzikel. Razume, zakaj je oblikovanje izdelkov iz železa v lokalni kovačiji tudi umetnost.

PODROČJE	SPLOŠNI OPISNIK	KONKRETNA PRILAGODITEV OPISNIKA V IZVEDBI	PRIMER
IZ RODA V ROD	Poznavanje ustvarjalnosti prednikov	Pozna ustvarjalnost in delo svojih prednikov.	Otrokom pripoveduje o starih starših, kako so pekli kruhove pletenice in pletli košare, okrašene z značilnimi vzorci.
	Razumevanje vrednosti ohranjanja kulturne dediščine	Ve, da je kulturna dediščina zelo dragocen vir starega znanja in skrbi za ohranjanje tega.	Stare razglednice slovenskih krajev zbere in podari za muzejsko zbirko. Starih tkanin, posodja in drugih osebnih predmetov ne zavrže, poskuša jih ohraniti v domači zapuščini.
	Varovanje naravne dediščine in okolja	Zaveda se pomena resnične odgovornosti in skrbi za okolje za zdajšnje in prihodnje rodove.	Babičino ročno vezenino uporabi za obrobe suknjiča. Sodu za vino, ki ga je močno načel zob časa, najde drugo namembnost.
	Spoštljiv odnos do kulturnih spomenikov	Zanima se za kulturne spomenike lokalnega in nacionalnega pomena.	Spoštuje pravilo, da se kulturnih spomenikov ne dotikamo. Z zanimanjem prebira opise lokalnih spomenikov, ki jih opazi med sprehodom, in se o tem pogovarja z družinskimi člani.
	Čustveni spomin	Zaradi spominov na otroštvo ohranja kulturno dediščino.	Zaradi navezanosti na stare starše hrani stare fotografije. Hrani stare predmete, čeprav nimajo nobene uporabne vrednosti več.
RAZLIČNOST BOGATI	Poznavanje različnih kultur	Pozna različne veroizpovedi in se zanima za zgodovino različnih veroizpovedi.	Primerja različne religije. Ker dela v okolju, kjer sodeluje s sodelavci različnih veroizpovedi, se pozanima o značilnostih in posebnostih njihove veroizpovedi, da z njimi lažje sodeluje in preživlja skupne delovne odmore.
	Spoštovanje vrednot drugih	Upošteva, da ima vsak posameznik svoje vrednote.	Moti ga, če kdo sovražno govori o ljudeh iz drugih kulturnih okolij. Brani tiste, ki jih drugi izpostavljajo zaradi njihovih vrednot, če te niso ekstremistične in nedemokratične. Zanima ga, kaj so skupne evropske vrednote, ki povezujejo vse narode Evrope v eno skupnost.
	Medgeneracijska in medkulturna komunikacija	Razume, da se različne generacije in kulture med seboj razlikujejo.	V trgovini pomaga priseljencu, tujcu pri nakupu.

PODROČJE	SPLOŠNI OPISNIK	KONKRETNA PRILAGODITEV OPISNIKA V IZVEDBI	PRIMER
RADOVEDNOST IN DVOM	Zanimanje za ustvarjalnost drugih	Pri rokodelskih in umetniških delih spremlja delo drugih in se zanima za različne načine in tehnike dela.	Na razstavi domače in umetnostne obrti se posebej zanima za tehniko krašenja lectov. Med razstavo lončenih izdelkov ga posebno zanima njihova uporabna vrednost v kuhinji, saj se spomni babičinih pripovedi o pomivanju lončenih posod.
	Odprtost za nove izkušnje	Odkrivanje in uresničevanje priložnosti za iskanje novega znanja in preskušanje novih veščin.	Na rokodelski tržnici se preskusi v izdelovanju pletene košare. V vaški skupnosti se udeleži akcije obujanja starih običajev.
	Zanimanje za kulturne dogodke	Spremlja kulturno dogajanje v lokalnem okolju in se udeležuje raznovrstnih dogodkov.	V družinski počitniški program dodaja obiske lokalnih muzejev, dogodkov in preskušanje domače kulinarike. Prijatelja povabi na lokalni kulturni dogodek, jazzovski večer lokalnega avtorja.
	Iskanje informacij o kulturnih dogodkih v različnih sodobnih medijih	Na spletu poišče informacije o različnih kulturnih dogodkih v mestu (razstavah, predstavah ipd.).	Na občinski spletni strani spremlja mesečni koledar dogodkov. Namesti si na primer dostop do spletne strani, kjer se predstavljajo slovenske osmice in turistične kmetije s Krasa.

Optimalna raven

Ta preglednica vsebuje opisnike na zahtevnejši oziroma optimalni ravni. **Optimalna raven** pomeni toliko razvito zmožnost, da se odrasli ne glede na

izobrazbo ali socialni položaj uspešno znajde v različnih življenjskih situacijah, ki zahtevajo bolj razvito temeljno zmožnost.

Preglednica 2: Prikaz opisnikov na optimalni ravni

PODROČJE	SPLOŠNI OPISNIK	KONKRETNA PRILAGODITEV OPISNIKA V IZVEDBI	PRIMER
TO SEM	Prilagajanje nenehnim spremembam in odprtost za nove izzive	Sprememb in novosti se ne ustraši in jih sprejema kot priložnost za boljše življenje.	Pripravljen se je učiti novega jezika in sprejeti kulturo novega okolja.
	Ohranjanje lastne kulture	Ohranja navade in običaje svoje skupnosti.	Na praznik svoje skupnosti organizira skupno praznovanje, na primer novega leta, ter pripravi in predstavi tradicionalno jed.
	Poznavanje lokalne, nacionalne in evropske kulturne dediščine	Pozna razlike med lastno kulturo in kulturo drugih, kot so jezik, verovanje, glasba, obrt in rokodelstvo.	V medkulturni delavnici predstavi narodni ples, čeprav sam ni član folklorne skupine. Zna izbrati tiste lokalne kulturne posebnosti, ki jih bodo v drugem okolju razumeli in lahko povezali s skupnimi evropskimi kulturnimi vrednotami (npr. Postojnska jama, prireditev smučarskih skokov v Planici).
	Razumevanje vpliva dogodkov	Povezuje dogodke iz preteklosti in njihov vpliv na sedanost.	Prijateljem razloži razloge preseljevanja po drugi svetovni vojni, kar je vplivalo na današnje sobivanje ljudi iz različnih kultur. Na primer: zakaj so se starši preselili v Slovenijo, kako je to zaznamovalo njegovo odraščanje ter kako vpliva na njegov zdajšnji odnos do lokalnega okolja.
	Poznavanje pomena nacionalnih praznikov	Pozna pomen in izvor nacionalnih praznikov.	Ve, zakaj je pomembno, da ob državnih praznikih izobesi slovensko zastavo.
	Samopotrjevanje	Zaveda se pomembnosti potrjevanja s pomočjo znanja in sposobnosti, ceni in neguje socialno vključenost.	V svojem kraju organizira delavnico krojenja in ročnega šivanja (»naredi si sam«) ter pripravi razstavo lastnih del. Aktivno se pridruži prostovoljski organizaciji, ker ima znanje, ki ga nujno potrebujejo. Na primer: ker zna izdelovati kamnito ogrado brez malte, se udeleži vaške akcije za postavitve kamnite ograje ob pokopališču po starem.

PODROČJE	SPLOŠNI OPISNIK	KONKRETNA PRILAGODITEV OPISNIKA V IZVEDBI	PRIMER
USTVARJALNOST	Razvijanje ustvarjalnosti in umetniškega izražanja	Razvija svoje sposobnosti umetniškega ustvarjanja in jih prenaša drugim.	Uči se novih tehnik umetniškega izražanja, na primer izdelave glinene vaze iz kačnic. To staro tehniko pokaže in ustvarja z otroki. Ker se je na počitnicah naučil nove tehnike izdelovanja butaric za cvetno nedeljo, organizira izdelovanje butaric po novem za sosede in prijatelje.
	Kulturna ustvarjalnost	Sodeluje pri dogodkih, kjer predstavljajo ljudsko izročilo šeg in navad.	Sodeluje pri pripravi turističnega dogodka – košnje trave s koso.
	Prepoznavanje poslovnih priložnosti kulturnega ustvarjanja	Prepozna pomen podjetnosti za lastne zamisli in izdelke.	Prijavi se na občinski razpis za sofinanciranje kulturnih prireditev in projektov, na primer izdelave novoletnih voščilnic za prodajo ali izdelave umetniškega spominka kraja. Pripravljen je vložiti sredstva v umetniško delo, ki bi postalo lokalni turistični spominek.
	Ločevanje in razumevanje različnih načinov kulturnega izražanja	Sodeluje pri različnih načinih kulturnega izražanja.	Postane član dramske skupine in sodeluje pri predstavi. Pomaga razvijati kulinarični produkt, da ta dobi pristne značilnosti lokalnega okolja (na primer na poseben način pripravljeni njoki z gobami, sladica iz kakijev ali posebna vrsta klobas itn.).
	Smisel za promocijo	Zna poiskati možnosti in načine za predstavitev lastnega umetniškega dela.	S svojimi pleteninami, ki jih je navdihnili stara babičina umetelnost, sodeluje na modni reviji. Na božičnih sejmiščih po Sloveniji prodaja novoletne voščilnice in posebne okraske, ki jih tradicionalno izdelujejo v domačem kraju.
	Smisel za kritično oceno del drugih	Pri umetniško-kulturnih delih pojasni svoj pogled in dopušča drugačno mnenje drugih.	V dialogu/pogovoru dopušča, da imajo drugi drugačno, pozitivno ali negativno mnenje o umetniško-kulturnih delih. Na primer v pogovoru s prijateljem dopušča, da prijatelj v slikah ali kipih ne prepozna smisla oziroma vrednosti.

PODROČJE	SPLOŠNI OPISNIK	KONKRETNA PRILAGODITEV OPISNIKA V IZVEDBI	PRIMER
IZ RODA V ROD	Poznavanje ustvarjalnosti prednikov	Pozna ustvarjalnost in delo ljudi svoje vasi, mesta in regije.	Pozna na primer umetniško in statusno vrednost slovenskih kozolcev ali panjskih končnic. Prijatelju z drugega konca Slovenije predstavi svoj kraj tako, da mu razkaže krajevne znamenitosti in razloži njihovo posebno vrednost.
	Ohranjanje kulturne dediščine	Poznavanje kulturne dediščine deli z drugimi.	Pripravi gibanico po družinskem receptu, ki se je ohranil še iz prababičinih časov. Pri prenovi rodbinskega nagrobnika s spoštovanjem ohrani podatke o prejšnjih rodovih.
	Varovanje naravne dediščine in okolja	Varuje naravno dediščino in s pozitivnim zgledom skrb prenaša na mlajše rodove.	Na likovni delavnici udeležencem predstavi ustvarjanje umetniških del z uporabo odpadne embalaže. Star servis iz porcelana podari centru ponovne uporabe. Pri obnovi hiše uporabi stare kose stavbnega pohištva, jih ustrezno obnovi in umesti v prenovljen objekt.
	Spoštljiv odnos do starodobnih predmetov	Ohranja in varuje starodobne predmete.	Obnovi staro babičino poslikano skrinjo. Pred propadom reši gospodarsko orodje opuščene kmetije.
	Čustveni spomin	S kulturnim ustvarjanjem oživi svoje spomine na preteklost.	Na rodbinskih srečanjih prebere zapisane spomine in dogodivščine prednikov ob ličkanju koruze, svatbah, pogrebih ...
RAZLIČNOST BOGATI	Razumevanje in spoštovanje različnih kultur	Prilagaja se novemu kulturnemu okolju.	Na potovanju v arabski deželi se prilagodi kulturi okolja in se primerno obleče.
	Spoštovanje vrednot in prepričanj drugih	Spoštuje in spodbuja ohranjanje vrednot drugih.	V družini so nekateri vegetarijanci, zato ob praznovanju rojstnega dne pripravi tudi vegetarijanske jedi. Spoštuje kulturne in verske navade sorodnika, ki je postal družinski član, čeprav prihaja iz popolnoma drugega kulturnega in verskega okolja – ne pozabi na primer ustvariti prazničnega ozračja za njegove posebne praznike in običaje.

PODROČJE	SPLOŠNI OPISNIK	KONKRETNA PRILAGODITEV OPISNIKA V IZVEDBI	PRIMER
RAZLIČNOST BOGATI	Medgeneracijska in medkulturna komunikacija	Zaveda se pomena krepitve dialoga med različnimi generacijami in kulturami.	Starejšo generacijo uči uporabe pametnega telefona. Pri predajanju znanja je strpen, razumljiv in spoštljiv do ovir starejših.
RADOVEDNOST IN DVOM	Odprtost za medsebojno kulturno vplivanje	Pri lastnem ustvarjanju se napaja iz posebnosti različnih kultur.	Na potovanju v tujini spozna značilno ljudsko glasbo in jo vnese v prireditev, ki jo organizira doma.
	Zanimanje za nacionalne in tuje kulturne dogodke	Spremlja kulturno dogajanje v domačem in tujem okolju.	Spremlja turnejo znane popskupine in se udeleži koncerta na Dunaju. Rad se udeleži mednarodno priznanih kulturnih dogodkov, na primer potujoče razstave o Nikoli Tesli.
	Iskanje informacij z različnimi sodobnimi mediji ter njihova odgovorna in varna uporaba	Ob spletnem iskanju informacij o kulturnih dogodkih poskrbi za odgovorno in varno uporabo.	Pri spletnem nakupu kino vstopnice preudarno ravna z gesli in deljenjem osebnih podatkov pri tem. Pred nakupom umetniške slike za šestdeset let starega slavljenca prouči podatke o umetniški vrednosti izbranega dela in avtorjevem ustvarjalnem opusu.
	Vrednotenje informacij ali podatkov	Razvije kritičen odnos do medijskih ocen umetniškega ustvarjanja posameznika in njegovih del.	Ob branju ocen o dobitnikih Prešernove nagrade za kulturne dosežke si ustvari lastno mnenje in ga primerno izrazi, na primer na družbenem omrežju.

Uporaba opisnikov v praksi

V tem poglavju je nekaj najbolj temeljnih poudarkov, kako opisnike uporabiti v praksi. Podrobnejšo razlago za posamezno področje uporabe boste našli v Priročni knjižici z navodili za uporabo (Javrh in drugi, 2013), v poglavju Uporaba opisnikov v didaktične namene – praktični namigi.

Nanizali smo le najpomembnejša področja mogoče uporabe v obliki opomnika, v priročni knjižici pa so ta področja opisana podrobneje. Teoretsko podprto razmišljanje o tej temi je bogato opremljeno in podkrepjeno z mnenji sodelujočih praktikov.

Znova pa želimo poudariti, da je nabor opisnikov za temeljno zmožnost kulturna zavest in izražanje v obeh predstavljenih preglednicah v tej knjižici določen na podlagi konsenza in je zaželeno, da ga za svoje potrebe širite in spreminjate. Od izobraževalcev pričakujemo, da bodo opisnike kritično presodili in jih uporabili v skladu s konkretnimi okoliščinami.

»Pri minimalni ravni je neka osnova, morda tudi, da zna posameznik poiskati pomoč, da doseže ta opisnik, pri optimalni ravni je že bolj samostojen in je tudi morda on ta, ki motivira druge, ki jih spodbuja. Je pobudnik, odskočna deska nekomu. Potrebuje manj pomoči ali je sploh ne potrebuje. Na minimalni ravni zna poiskati pomoč, na optimalni pa zna že drugim svetovati, kako jo poiskati.«

Melita Oražem, svetovalka in izobraževalka

Ko želimo opisnike uporabiti v didaktične namene, lahko razmišljamo o tehle temeljnih področjih njihove uporabe:

- ▶ Preglednica z opisniki je koristen pripomoček za učinkovit razvoj temeljne zmožnosti, saj nakazuje, kaj vse je potrebno za njeno minimalno in optimalno razvitost.
- ▶ Opisniki so primerni za uporabo pri animaciji udeležencev, saj omogočajo natančnejši opis programa oziroma je ob njih mogoče poudariti različne koristi, ki jih bodo udeleženci imeli, če bodo razvijali temeljno zmožnost toliko, kot jo predstavijo njeni opisniki.
- ▶ Dve preglednici z opisniki (za minimalno in optimalno raven) omogočata hitro in udeležencem prijazno spoznavanje resnično potrebnega znanja, spretnosti, veščin, da bi vsaj minimalno oziroma dovolj dobro obvladali to zmožnost in tudi razmislili o svojem odnosu do kulturne zavesti in izražanja.
- ▶ To gradivo, še posebno različica v elektronski obliki, omogoča lahek dostop do temeljnih informacij tudi odraslim, ki se zaradi različnih razlogov ne morejo udeležiti izobraževanja in se želijo učiti povsem samostojno.
- ▶ Seznam usvojenih opisnikov (skupine v celoti in posameznikov) oskrbuje učitelje z dragocenimi povratnimi podatki o napredovanju.
- ▶ Seznam opisnikov omogoča sprotno spremljanje napredka odraslega v različnih programih, bodisi z uporabo predlaganega pripomočka v nadaljevanju bodisi z uporabo samih preglednic opisnikov med spremljanjem.

»Neizmerno sem hvaležna za to novo področje in za ta nova videnja, ki sem jih spoznala, skozi opisnike z našimi udeleženci. Ne samo da so oni prišli do nekih novih spoznanj, ampak predvsem jaz, ker mi je to temelj na nadaljnje strokovno delo.«

Edita Tamše, koordinatorica in izvajalka projektov Socialna aktivacija

- Med izvedbami različnih programov oziroma po njih so preglednice koristne kot pripomoček za spremljanje posameznikovega napredka. Nekateri praktiki jih – kot je na primer opisano v knjižicah Sporazumevanje v maternem jeziku ali Učenje učenja – že s pridom uporabljajo tako.
- Preglednice z opisniki so za učitelja in mentorja vir dragocenih podatkov pri presojanju, kako vsebine še bolje prilagoditi skupini, ko program že poteka.
- Opisi pridobljenega znanja po končanem programu so dragoceni za lažje prepoznavanje in morebitno priznavanje neformalnega znanja.
- Seznam vseh opisnikov za to temeljno zmožnost je pomembna informacija za svetovalce v ustanovah, kakor so zavodi za zaposlovanje, centri za socialno delo, središča za samostojno učenje, svetovalna središča za izobraževanje odraslih (ISIO) in podobne, ki odrasle usmerjajo v različne oblike izobraževanja oziroma jim svetujejo v postopkih vrednotenja in priznavanja neformalno pridobljenega znanja in izkušenj.

»Za samoizražanje in vključitev ranljivih skupin v družbo je pomembno prostovoljstvo, neformalna oblika sodelovanja posameznikov v skupini, kjer lahko hkrati sprejema izkušnje in znanje drugih ter deli svoje. Tako dobi (samo) potrditev in krepí samozavest.«

Dr. Karla Oder, mentorica študijskih krožkov, kustosinja v muzeju

Pripomoček za delo z udeležencem

V tem delu predstavljamo pripomoček, ki je uporaben za učitelja in udeležence. To je seznam opisnikov, ki smo ga pripravili z namenom, da bi pomagal tudi udeležencu, ki se uči samostojno. Skušali smo ga kar najbolj poenostaviti in narediti uporabniku prijaznega. Oblikovan je tako, da ga je mogoče zlahka natisniti ali razmnoževati z mobilnimi aplikacijami.

Učitelj lahko pripomoček v primerni obliki ponudi odraslim, da sami označijo, kaj bi na primer želeli od udeležbe v programu v zvezi s temeljno zmožnostjo kulturna zavest in izražanje. Analiza tako dobljenih informacij o posameznih udeležencih, ki se vključujejo v določen program, lahko učitelju močno olajša načrtovanje in prilagajanje izvedbenega kurikula. Seznam je zelo uporaben tudi pri formativnem spremljanju napredka posameznikov pri tej temeljni zmožnosti.

»Na začetku si nisem znala predstavljati dinamike, pomena in načina tovrstnega raziskovanja. V začetnih načrtovanjih je bilo potrebno veliko angažiranosti, discipline in razmišljanja zunaj okvirov za pripravo širšega nabora opisnikov temeljnih zmožnosti. Testiranje opisnikov z različnimi udeleženci pa mi je predstavljalo izziv. Pridobila sem dragocene uvide, ki jih bom uporabila na strokovnem področju pa tudi življenju nasploh.«

Edita Tamše, koordinatorica in izvajalka projektov Socialna aktivacija

»Ob pripravi opisnikov se me je najbolj dotaknil praktični preskus – poglobljeni individualni in skupinski razgovori z našimi udeleženci, ki imajo najrazličnejše življenjske okoliščine, zaradi katerih se doslej niso udeleževali izobraževanja. Skozi njih, lahko rečem, da sem resnično spoznala udeležence, njihove zadržke in kaj je tisti primanjkljaj, ki jim trenutno onemogoča aktivno udeležbo. Na njihovi strani je bilo zaznati začudenje, kako lahko z nekim vprašalnikom ugotovimo njihove potrebe. Nato pa sem začutila njihovo olajšanje, da jih končno nekdo razume, mu je mar in išče zanje primerno nadaljnjo možnost udeležbe v nekem novem programu.«

Edita Tamše, koordinatorica in izvajalka projektov Socialna aktivacija

Pripomoček je z lahkoto mogoče uporabljati pri samostojnem učenju. Z uporabo pripomočka – kot je opisan po korakih – je mogoče preprosto oceniti, kolikšen delež temeljne zmožnosti obvladujete. V uvodu je natančno navodilo, kako to storite.

Predstavljeni pripomoček je zgolj primer, kako lahko učitelj pripravi svoj seznam opisnikov za konkretno ciljno skupino. Ker so ciljne skupine v različnih okoljih zelo različne, se nujno spreminjata tudi raven in posplošenost posameznega opisnika. Učitelj sam naj presodi, kako bo pripomoček uporabil v praksi, in seveda naj temu primerno prilagodi tudi navodila za uporabo.

KAJ ZMOREM NA PODROČJU KULTURNE ZAVESTI IN IZRAŽANJA

Navodila za uporabo pripomočka

1. KORAK

Pozorno preberite spodnji seznam, tako da si natančno ogledate posamezno področje in izberete tiste trditve, ki najbolj ustrezajo tistemu, kar zares **ZMORETE**.

Pri tistih trditvah, ki ste jih izbrali, naredite **kljukico** v kvadratke poleg njih.

2. KORAK

Pozorno preberite spodnji seznam, tako da si natančno ogledate posamezno področje in izberete tiste trditve, ki predstavljajo del znanja, ki ga pri sebi **NAJBOLJ POGREŠATE**.

Pri tistih trditvah, ki ste jih izbrali, naredite **križec** v kvadratke poleg njih.

3. KORAK

Ta korak je posebno pomemben, če uporabljate instrument pri samostojnem učenju. Ocenite, kolikšen delež temeljne zmožnosti obvladujete, tako da primerjate število kljukic z vsoto 26, kar je skupno število vseh kljukic. Ko pregledate svoj izid, boste lahko izbrali eno od spodnjih trditev:

- **Večina odgovorov je obkljukanih.**
- **Polovica ali manj odgovorov je obkljukanih.**

Večina odgovorov je obkljukanih. – Osnove kulturne zavesti in izražanja obvladujete. Zdaj pogledjte, kje ste označili s križci. To so področja, na katerih bi bilo koristno v prihodnje posebno delati, čeprav poznate osnove.

Polovica ali manj odgovorov je obkljukanih. – Ta izid vam pove, da so dopolnitve vaše kulturne zavesti in razvijanje izražanja nujno potrebni, saj so na tem seznamu navedene le najbolj osnovne veščine, spretnosti in znanje, da sploh lahko govorimo o zmožnosti. Pogledjte, kje ste označili odgovore s križci. To so področja, kjer bi bilo smiselno najprej začeti.

TO SEM

☐ POZNAVANJE LASTNIH KULTURNIH VREDNOT IN ZNANJA

V svoji skupnosti govorim po domače, saj s tem ohranjam naše narečje.

☐ POZNAVANJE LASTNE KULTURE

Za pisano družino rad pripravim tradicionalno jed iz našega kraja, saj sem na to ponosen.

☐ POZNAVANJE LOKALNE IN NACIONALNE KULTURE

Poznam lastno kulturo in kulturo drugih pokrajin, na primer narečje, glasbo, obrt in rokodelstvo.

☐ POZNAVANJE DOGODKOV IZ PRETEKLOSTI

Poznam dogodke iz preteklosti, ki so vplivali na zdajšnje življenje (na primer Slovenija je s pridružitvijo Evropski uniji prevzela novo valuto).

☐ POZNAVANJE NACIONALNIH PRAZNIKOV

Poznam praznike, ki so dela prosti dnevi. Na primer: 25. junija dela je prost dan, ker se v Sloveniji praznuje dan državnosti; to je dan, ko je Slovenija postala neodvisna.

USTVARJALNOST

☐ UMETNIŠKO IZRAŽANJE ZAMISLI, ČUSTEV IN IZKUŠENJ

Našel sem zase najprimernejšo obliko ustvarjalnega izražanja, na primer rad si sam izdelam okraske za novo leto.

☐ KULTURNA USTVARJALNOST

Rad obiskujem predstave, prireditve, kulturne dogodke, kjer na primer predstavljajo šege in navade o ljudskem izročilu ali leposlovna dela.

☐ KULTURNA USTVARJALNOST

Na pustno nedeljo se našemim in se udeležim povorke, saj se mi zdi pomembno negovati tradicijo.

☐ NATURALNA MENJAVA

Prepoznam tudi priložnost in obliko za menjavo izdelkov, saj cenim, kar je ustvaril nekdo drug. Na primer doma pripravljeno marmelado sem zamenjal za izdelek iz suhe robe na dogodku, kjer obujajo tako trgovanje.

☐ POZNAVANJE RAZLIČNIH ZVRSTI UMETNOSTI

Razumem, zakaj je oblikovanje izdelkov iz železa v lokalni kovačiji tudi umetnost.

IZ RODA V ROD

☐ POZNAVANJE USTVARJALNOSTI PREDNIKOV

Poznam ustvarjalnost in delo svojih prednikov. Zanimalo me je na primer, kako so včasih pekli kruhove pletenice ali pletli košare, okrašene z značilnimi vzorci.

☐ RAZUMEVANJE VREDNOSTI OHRANJANJA KULTURNE DEDIŠČINE

Kulturna dediščina je zelo dragocen vir starega znanja, zato skrbim za njeno ohranjanje. Na primer starih tkanin, posodja in drugih osebnih predmetov nisem zavrgel, poskušam jih ohraniti v domači zapuščini.

☐ VAROVANJE NARAVNE DEDIŠČINE IN OKOLJA

Želim biti zares odgovoren do zanamcev, zato skrbim za okolje tudi tako, da na primer sodu za vino, ki ga je močno načel zob časa, najdem drugo namembnost.

☐ **SPOŠTLJIV ODNOS DO KULTURNIH SPOMENIKOV**

Spoštujem pravilo, da se kulturnih spomenikov ne dotikamo.

☐ **IZRAŽANJE ZANIMANJA ZA KULTURNE SPOMENIKE IN DEDIŠČINO**

Z zanimanjem preberem opis spomenika, ki ga opazim med sprehodom, in na to opozorim tudi druge družinske člane.

☐ **ČUSTVENI SPOMIN**

Hranim stare predmete, čeprav nimajo nobene uporabne vrednosti več, saj zaradi spominov na otroštvo ohranjam kulturno dediščino. To me vrača v preteklost in mi vzbuja občutke zadovoljstva.

RAZLIČNOST BOGATI

☐ **POZNAVANJE RAZLIČNIH KULTUR**

Poznam različne veroizpovedi in se zanimam za njihovo zgodovino.

☐ **POZNAVANJE RAZLIČNIH KULTUR**

Ker v službi delam s sodelavci različnih kultur, sem se pozanimal o značilnostih in posebnostih njihove kulture in navad, da z njimi lažje sodelujem in preživljam skupne delovne odmore.

☐ **SPOŠTOVANJE VREDNOT DRUGIH**

Upoštevam, da ima vsak posameznik svoje vrednote. Moti me, če kdo sovražno govori o ljudeh iz drugih kulturnih okolij.

☐ **SPOŠTOVANJE VREDNOT DRUGIH**

Zanima me, kaj so skupne evropske vrednote, ki povezujejo vse narode Evrope v eno skupnost.

☐ **MEDGENERACIJSKA IN MEDKULTURNA KOMUNIKACIJA**

V trgovini pomagam priseljencu oziroma tujcu pri nakupu. Razumem, da se različne generacije in kulture med seboj razlikujejo, zato moramo biti vljudni.

RADOVEDNOST IN DVOM

☐ **ZANIMANJE ZA USTVARJALNOST DRUGIH**

Rad spremljam delo drugih in se zanimam za različne načine izdelave. Na primer med razstavo o lončenih izdelkih me posebno zanima njihova uporabna vrednost v kuhinji, saj se spomnim babičinih pripovedi o pomivanju lončenih posod.

☐ **ODPRTOST ZA NOVE IZKUŠNJE**

Udeležil sem se akcije obujanja starih običajev. Všeč mi je odkrivanje novih priložnosti za preskušanje veščin, čeprav so to stare veščine.

☐ **ZANIMANJE ZA KULTURNE DOGODKE**

Spremljam kulturno dogajanje v domačem okolju in se udeležujem raznovrstnih dogodkov.

☐ **ZANIMANJE ZA KULTURNE DOGODKE**

Svoj počitniški program dopolnjujem z obiski lokalnih muzejev, dogodkov in preskušanjem tradicionalnih jedi.

☐ **ISKANJE INFORMACIJ O KULTURNIH DOGODKIH Z UPORABO SODOBNIH MEDIJEV**

Namestil sem si na primer dostop do spletne strani, kjer se predstavljajo slovenske osmice in turistične kmetije s Krasa. Na občinski spletni strani spremljam mesečni koledar dogodkov.

Priročni slovar

Splošni pojmi³

AKCIJSKO RAZISKOVANJE

Akcijsko raziskovanje spada med kvalitativne raziskovalne pristope, pri katerih osrednjo vlogo zavzemajo zastavljanje praktičnih vprašanj, opazovanje lastne delovne prakse in razprava o profesionalnih izkušnjah. Skupino za akcijsko raziskovanje navadno sestavlja več izbranih posameznikov, praktikov in teoretikov z določenih področij, sam proces raziskovanja pa je sestavljen iz različnih faz: identifikacije problema, pridobivanja podatkov, interpretacije podatkov, implementacije izvirnih »drobnih« rešitev v prakso in evalvacije celotnega procesa, ki vodi v nadaljnje raziskovanje. Vse faze zaobjema tako imenovani »akcijski raziskovalni cikel«. Akcijsko raziskovanje je primer pristopa »od spodaj navzgor«, poglobitni namen raziskovanja pa je sprememba izobraževalne prakse. Rezultat tega procesa je zlitje prakse in teorije v novo razumevanje koncepta temeljnih zmožnosti; to pomeni viden prispevek in dodano vrednost teoriji in praksi izobraževanja odraslih.

(Primerjaj vir: Javrh in drugi, 2013)

EVALVACIJA

»V najbolj splošnem pomenu lahko evalvacijo opredelimo kot sistematično zbiranje podatkov o nekem pojavu z namenom dati o njem sodbo in/ali ga na podlagi tega tudi izboljšati«. (Marentič Požarnik, 1999)

»Splošen pojem za označevanje katerega koli procesa, ki se konča z ocenami in/ali priporočili glede kakovosti enote (izobraževalnega sistema, izobraževalne organizacije, izobraževalnega programa, ukrepa, dejavnosti itn.). Evalvacija se ne sme končati z ugotovljenim stanjem. Pri evalviranju sta bistvena ovrednotenje (ocena) ugotovljenega stanja in načrtovanje ukrepov za izboljšave in razvoj. Zato je evalvacija vedno dejavnost vrednotenja.« (Andragoški center Slovenije, b. d.)

(Primerjaj vira: Marentič Požarnik, 1999; Andragoški center Slovenije, b. d.)

EVROPSKI REFERENČNI OKVIR KLJUČNIH KOMPETENC ZA VSEŽIVLJENJSKO UČENJE

To je opredelitev niza osmih ključnih kompetenc, kot ga priporoča Svet Evropske unije, ki so potrebne za osebno izpolnitev, zdravje, zaposljivost in socialno vključenost. Rabi kot usmeritev oblikovalcem politik, ponudnikom izobraževanja in usposabljanja, pedagoškim delavcem, svetovalcem, delodajalcem, javnim zavodom za zaposlovanje ter učencem pri razvoju kompetenc v sklopu vseživljenjskega učenja.

(Primerjaj vir: Svet Evropske unije, 2018)

KLJUČNE KOMPETENCE ALI TEMELJNE ZMOŽNOSTI

Temeljne zmožnosti ali ključne kompetence so zmožnosti, ki niso odvisne od okoliščin delovanja in posamezniku ne glede na specifične okoliščine omogočajo funkcionalno odzivanje in delovanje v širokem spektru različnih dejavnosti. So prenosljive med različnimi poklici, predvsem pa posamezniku omogočajo udeležbo v družbi in osebni razvoj.

Ključne kompetence so opredeljene kot kombinacija znanja, spretnosti in odnosov, pri tem: a) znanje sestavljajo dejstva in podatki, koncepti, zamisli in teorije, ki so že uveljavljeni in podpirajo razumevanje nekega področja ali teme; b) so spretnosti, opredeljene kot sposobnost in zmožnost izvajanja postopkov ter uporabe že pridobljenega znanja za doseganje rezultatov; c) odnosi opisujejo pripravljenost in miselnost posameznika za delovanje ali odzivanje na zamisli, osebe ali okoliščine. Ključne kompetence so tiste, ki jih vsi posamezniki potrebujejo za osebno izpolnitev in razvoj, zaposljivost, socialno vključenost, uspešno življenje v mirnih družbah, trajnosten in zdrav način življenja ter aktivno državljanstvo. Razvijajo se v sklopu vseživljenjskega učenja od zgodnjega otroštva vso

3 V tej knjižici je le ožji izbor splošnih pojmov, obsežnejše strokovno izrazje boste našli v Priročni knjižici z navodili (Javrh in drugi, 2013).

odraslo dobo, in sicer s formalnim, neformalnim in priložnostnim učenjem v vseh okoljih, med drugim v družini, šoli, na delovnem mestu, v soseski in drugih skupnostih.

(Primerjaj vira: Javrh in Kuran, 2012; Svet Evropske unije, 2018, str. 189/7)

KOMPETENCA

Kompetenca je posameznikova zmožnost, da pridobljeno znanje in veščine v skladu s svojimi vrednotami in stališči uporabi v kompleksnih, raznovrstnih in nepredvidljivih situacijah.

Razvoj kompetenc zajema: a) pridobivanje vednosti, tj. teoretičnega, konceptualnega, abstraktnega znanja (uporaba teorij, konceptov, znanja strok) – kognitivni vidik; b) razvoj spretnosti in proceduralnega znanja (zmožnost reševanja problemov v različnih življenjskih in delovnih okoliščinah) – funkcionalni vidik; c) razvoj avtonomne in etične drže v odnosu do sočloveka, skupnosti in okolja, razvoj odgovornosti, avtonomnosti – vzgojno-socializacijski vidik.

(Primerjaj vira: Javrh in Kuran, 2012; Mali in drugi, 2016, str. 5, 6)

OPISNIK

Opisniki opisujejo temeljno zmožnost in prikazujejo, kaj je tisto, kar jo sestavlja. Opisniki se lahko uporabijo za načrtovanje kurikula in prav tako za njegovo spremljanje.

MINIMALNA RAVEN OPISNIKOV

Minimalna raven opisnikov predstavlja tisto podlago, ki jo odrasli posameznik potrebuje za »preživetje« v sodobni družbi.

OPTIMALNA RAVEN OPISNIKOV

Optimalna raven pomeni toliko zadovoljivo razvito temeljno zmožnost, da se odrasli ne glede na izobrazbo uspešno znajde v različnih življenjskih situacijah.

POKLICNE KOMPETENCE

Poklicne kompetence so izkazane posameznikove možnosti, da uporablja svoje sposobnosti in znanje pri dejavnem obvladovanju običajnih in spremenljivih poklicnih razmer (CEDEFOP, 1999); zmožnost zadostiti zahtevam zaposlitve oziroma specifičnim delovnim vlogam; zmožnost napraviti nekaj dobro (ETF, 1997). Poklicne kompetence delimo na tiste, ki so specifične za posamezni poklic, in na ključne kompetence, ki so poklicno transverzalne in jih je mogoče razvijati s ključnimi kvalifikacijami.

(Primerjaj vir: Center RS za poklicno izobraževanje, b. d.)

VREDNOTENJE

Ugotavljanje ustreznih vrednosti danemu pojavu po določenih merilih.

V izobraževanju odraslih je vrednotenje opredeljeno takole: »Vrednotenje (in priznavanje) kot postopek, v katerem ovrednotimo znanje, spretnosti, kompetence, ki si jih je posameznik pridobil ali razvil v svojem življenju in različnih okoliščinah: z izobraževanjem, delom, s prostovoljskimi in prostočasnimi dejavnostmi.« (Andragoški center Slovenije, b. d.)

(Primerjaj vira: Veliki splošni leksikon, 2006; Andragoški center Slovenije, b. d.)

Specifični pojmi

Razlaga specifičnih pojmov – razen, kjer je naveden drug vir – je izvirna, oblikovali so jo izkušeni praktiki in drugi člani akcijske raziskovalne skupine.

BONTON

Je zbir pravil o lepem vedenju, pomeni tudi olikano, lepo vedenje. V jeziku se na primer uporablja kot: »Ne segaj v besedo, to ni bonton!«
(Primerjaj vir: Bonton, SSKJ, 2014)

JAVNE INFORMACIJE IN PODATKI

So informacije in podatki, objavljeni v pisni ali digitalni obliki o javni ustanovi, njenem področju dela in o tem, katere informacije in podatke ima na voljo.

(Primerjaj vira: Zakon o dostopu do informacij javnega značaja, 2003; RS Informacijski pooblaščenec, b. d.)

KULTURA

Je skupek dosežkov in vrednot človeške družbe. Sprva so s tem izrazom označevali znanje, vedenje in načine obdelovanja polj (poljedelska kultura), tudi kulturo duha ali umetnosti, kar pomeni petje, igranje, pisanje, risanje, slikanje ... Beseda označuje tudi doseženo stopnjo razvoja družbe (civilizacije), skupek pravil vedenja (bonton) ali načina življenja. Z besedo kultura označujemo tudi ustvarjalnost narodov in njihovega življenja.

(Primerjaj vir: Slovenski etnološki leksikon, 2004, str. 265–266)

KULTURNA DEDIŠČINA

So dobrine, podedovane iz preteklosti, ki jih posameznik in skupnost opredelita kot pomembne za prihodnost. S kulturno dediščino so povezani osebni spomini, zgodovinski dogodki, osebnosti in njihova dela. Kulturna dediščina je odsev in izraz vrednot, identitete, verskih in drugih prepričanj, znanja in tradicije. Delimo jo v tri skupine: nepremično, premično in nesnovno kulturno dediščino.

(Primerjaj vir: Slovenski etnološki leksikon, 2004, str. 266–267)

KULTURNA IDENTITETA

Identiteta je tisto, kar nekdo misli o sebi, je resnično pomembna vrsta verovanja ali prepričanj; kulturna ali nacionalna identiteta je nezamenljiv ali poseben skupek lastnosti, načinov ravnanja, mišljenja in doživljanja, v katerih posameznik v svojem življenju prepozna sebe in druge ali se odloča za pripadnost določeni skupini in narodu ali živi določeno kulturo. Razvijanje in oblikovanje identitete je del socializacijskega in komunikacijskega procesa v družini, šoli, na delu, po medijih in drugod. Identiteta se spreminja. Z oblikovanjem in predstavljanjem tradicije v posamezni skupini (pustne, pevske, igralske idr.) opozarjamo na lokalno ali pokrajinsko identiteto. Kulturna identiteta posameznika lahko pozitivno ali negativno vpliva na stik z novo/tujo/drugačno kulturo, odvisno od njegovih prepričanj in osebne kulturne identitete.

(Primerjaj vir: Slovenski etnološki leksikon, 2004, str. 267)

KULTURNA USTVARJALNOST

Kulturna ustvarjalnost pomeni različnost. Vsak človek je lahko ustvarjalen po svoje. Po ustvarjalnosti se pomembno razlikuje od vsega živalskega sveta in je zaradi nje nad njegovo ravni. Nosilna moč ustvarjalnosti je človekova simbolična misel in z njo artikulirana govorica. Vsak človek je ustvarjalen, s tem ko uresničuje svoje zamisli, sposobnosti, domišljijo in prizadevanja.

(Primerjaj vira: Tomažin in Brajkovič, b. d.; KEA European Affairs, 2009)

KULTURNA ZAVEST

Je zavedanje posameznikovega lastnega obstoja, njegove kulture in pripadnosti. Kulturno ozaveščen posameznik upošteva, da je vse ljudi sooblikovalo kulturno okolje, iz katerega izhajajo, ter da to vpliva na njihove interpretiranje sveta, sprejemanje samega sebe in njihove odnose z drugimi. Je spoznavanje, spoštovanje in sprejemanje drugih v njihovi raznolikosti in različnosti. Ob srečanju sogovorcev iz različnih kultur pomeni kulturna zavest tudi razumeti

razlike med seboj in ljudmi iz drugih dežel ali iz drugačnega okolja, še posebno razlike v stališčih in vrednotah.

(Primerjaj vira: Evropska komisija, Generalni direktorat za izobraževanje, mladino, šport in kulturo, 2005; Vogel, 2014)

KULTURNE USTANOVE

So javne, finančno samostojne ustanove, kot so na primer muzej, galerija, gledališče, kulturni dom, filharmonija, glasbeni dom; ustanove, »kjer se ukvarjajo z dejavnostjo, ki obsega področje človekovega umskega, zlasti umetniškega delovanja in ustvarjanja, ter z varovanjem kulturne dediščine«.

(Primerjaj vir: Kultura, SSKJ, 2014)

KULTURNE VREDNOTE

Kulturne vrednote so zamisli, prepričanja o tem, kaj je dobro, pravilno, zaželeno, vredno. Nanašajo se na sprejete in prevladujoče standarde določene kulturne skupine. Te imajo zelo pomembno vlogo pri oblikovanju običajev in tradicije. Ni družbe, družbenega sistema in kulture brez značilnega sistema vrednot. Ta sistem usmerja in osmišlja ohranjanje, reprodukcijo in napredek družbe ali kulture. Ljudje lahko prevzemajo vrednote drugih kultur, posebno v večkulturnih okoljih.

Vrednote pomembno vplivajo na vedenje ter doživljanje sebe in drugih. Nanašajo se na pomembne odločitve v življenju. So najsplošnejše smernice za individualno in družbeno življenje. Kulturne vrednote in norme se s časom tudi spreminjajo. Norme, ki so danes v številnih družbah razumljive same po sebi, so bile še pred nekaj desetletji sporne.

(Primerjaj vira: Musek, 2008; Naka in Kvas, 2004)

KULTURNI SPOMENIK (NACIONALNEGA POMENA)

Kulturni spomenik je po merilih stroke – arheologije, zgodovine, etnologije itn. – izbrana kulturna dediščina, ki jo ohranjamo in varujemo za prihodnje rodove, da bi izpolnila ljudem potrebo po občutku identitete (istovetnosti) in pripadnosti.

Predstavlja vrhunske dosežke ustvarjalnosti oziroma najpomembnejše ali redko ohranjene dokumente nekega kraja, osebe ali dogodka. Kulturni spomeniki so razglašeni z aktom o razglasitvi, ki ga sprejme pristojni organ države ali lokalne skupnosti. Vpisani so v poseben seznam na ravni države, Zavodu za varstvo kulturne dediščine ali v uradne sezname muzejev, arhivov in knjižnic. Pri varovanju veljajo stroga pravila, ki se nanašajo na lastnosti, zaradi katerih je dediščina kulturni spomenik. Kulturni spomeniki nacionalnega pomena so najpomembnejši spomeniki v državi. *(Primerjaj vir: Slovenski etnološki leksikon, 2004, str. 265–266)*

KULTURNO IZRAŽANJE

Je sposobnost prepoznavanja lastnih ustvarjalnih misli, mnenj in čustev v povezavi s kulturo. Pomeni izražanje, povezovanje z mnenji drugih, izmenjavanje mnenj in sodelovanje pri kulturnem ustvarjanju, na primer v obliki petja, plesa, igranja vlog, pisanja, pripovedovanja, risanja, slikanja. *(Primerjaj vira: Evropska komisija, Generalni direktorat za izobraževanje, mladino, šport in kulturo, 2005; Svet Evropske unije, 2018)*

KULTURNO OKOLJE

Prostor, kjer posameznik živi, na primer v mestu, na deželi; zanj so značilni (določen) jezik, gospodarstvo, verovanje, kultura – to vpliva na način življenja in kulturno ustvarjalnost posameznika in skupnosti. *(Primerjaj vir: Slovenski etnološki leksikon, 2004, str. 269)*

MATERNI JEZIK KOT KULTURNA VREDNOTA

Materni jezik ali materinščina je jezik, ki se ga v zgodnjem otroštvu navadno naučimo kot prvega in se v njem najlažje izražamo. Je jezik, ki se ga naučimo v zgodnjem otroštvu doma in je večinoma jezik, v katerem govorijo naši starši. Obenem materni jezik posameznika povezuje z nacionalno skupnostjo. Je sredstvo, ki omogoča prenos zapletenih miselnih operacij in s tem najbolj vpliva na oblikovanje kulturne izkušnje.

(Primerjaj vira: Materni jezik, Wikipedija, 2020; Vogel, 2014)

MEDKULTURNI DIALOG

Je odprta in spoštljiva komunikacija med ljudmi iz različnih družbenih okolij. To je izmenjava mnenj med posamezniki ali skupinami različnih narodnosti, kultur, veroizpovedi, jezikov, generacij, socialnih okolij, ki vodi v globlje razumevanje svetovnega nazora drug drugega.

(Primerjaj vira: Statistični urad RS, 2009; Bergant in drugi, 2009)

MEDKULTURNOST

Se izraža skozi skupnost, v kateri živijo različne kulture, etnične in verske skupine, ki vzpostavljajo odnose odprte interakcije, izmenjave in vsestranskega priznavanja, spoštujejo različne vrednote in življenjske sloge. V medkulturni družbi govorimo o aktivni strpnosti in ohranjanju enakopravnih odnosov, v katerih je vsakdo pomemben, kjer ni večvrednih in manjvrednih, boljših in slabših ljudi.

»Medkulturnost pomeni obstoj, enako interakcijo različnih kultur in možnost ustvarjanja skupnih kulturnih izrazov z dialogom in medsebojnim spoštovanjem.« (Konvencija o varovanju in spodbujanju raznolikosti kulturnih izrazov, 2006, 4. člen)

(Primerjaj vira: Konvencija o varovanju in spodbujanju raznolikosti kulturnih izrazov, 2006; Vižintin, 2012)

NATURALNA IZMENJAVA

To je blagovna izmenjava, zamenjujemo lahko pridelke ali/in izdelke, pridelane za lastno uporabo, kot so zelenjava, sadje, marmelada, čipke, pletenine, pletene košare itn., in ne za trg. Pomeni »dati drugemu«, »menjati ali zamenjati z drugim«.

(Primerjaj vira: Naturalen, SSKJ, 2014; Slovenski etnološki leksikon, 2004, str. 360)

NAVADA

Je ob določenem času in okoliščinah ponavljajoče se ravnanje. Zaradi ponavljanja določenega ravnanja nekaj postane človekova značilnost: na primer »kajenje je njegova navada«; »hoja v hribe mu je (postala) navada« / »imel je navado, da je vsakega pozdravljal« / »govoril je mirno, kakor je njegova navada«. Človek si pridobiva navade od rojstva ob

vsakdanjih, v zaporedju ponavljajočih se opravilih, ob privzgoji vedénja, ki ga zahteva družbeno okolje. Glede na okolje so navade lahko na primer kmečke, mestne, uglajene, tuje, moške in ženske. Slabe navade so razvade.

(Primerjaj vira: Slovenski etnološki leksikon, 2004, str. 360; Navada, SSKJ, 2014)

PRAZNIK

Je dan posebnega pomena v življenju posameznika ali skupnosti, ki se praviloma na različne načine obhaja vsako leto. Državni prazniki so prazniki in dnevi, ki jih država predpiše z zakonom in so navadno dela prosti dnevi. Posvečeni so pomembnemu dogodku ali osebnosti in spominu nanj. Verske praznike določi verska skupnost in so posvečeni spominu na pomemben dogodek ali osebo iz zgodovine neke veroizpovedi.

(Primerjaj vira: Slovenski etnološki leksikon, 2004, str. 462–463)

PROMOCIJA

Je širjenje védenja in ugleda o (kulturni) ustvarjalnosti posameznika ali skupine v skupnosti in javnosti, kar posamezniku omogoči povezovanje z drugimi in možnost osebnega razvoja. So dejavnosti, povezane s »širjenjem poznavanja, ugleda koga, česa v javnost«, za boljšo seznanjenost, znanje, prepoznavnost, prodajo, uspešnost ipd. Na primer turistična promocija lokalne znamenitosti, izdelka; javna predstavitev nove knjige s posebno prireditvijo; promocija zdravja na delovnem mestu.

(Primerjaj vira: Promocija, SSKJ, 2014)

SAMOPOTRJEVANJE (SAMOURESNIČITEV Z USTVARJANJEM)

Nanaša se na človekovo željo po samouresničitvi, ki jo nosi v sebi, človekovi temeljni potrebi po uresničevanju lastnih zmožnosti in nadarjenosti. Kaže se v vsestranskem razvoju samega sebe in izražanju sebe, kar najpogosteje doseženo z ustvarjalnim delom in življenjem. Je psihološki pojem; zgodi se posamezniku, ki najde tisto obliko izražanja, ki jo ima rad in se skozi njo oziroma ob njeni pomoči izpolni v življenju.

(Primerjaj vira: Lamovec in Tušak, 1993)

STARODOBNI PREDMET, ARTEFAKT

Je predmet, navadno kulturnega, zgodovinskega pomena, ki ga je ustvaril človek, na primer ročno izdelano orodje, orožje iz predzgodovinske ali prazgodovinske dobe, ki sodi v zbirke starih predmetov.

(Primerjaj vir: Artefakt, SSKJ, 2014)

TRADICIJA

Je proces prenašanja kulture. Tradicija je tudi, kar se v življenju skupin in posameznikov s prenosom v času ohrani in ustali v daljšem obdobju. To sta dediščina in ljudsko izročilo. Tradicija ohranja na primer podedovano znanje, ravnanje, vrednote, šege, način življenja: »tukaj je tradicija, da na ta dan kurijo kresove«; »za kraj je značilna kovaška tradicija«; »iz ohranjenih drobcov je mogoče sklepati na pisno tradicijo«.

(Primerjaj vir: Slovenski etnološki leksikon, 2004, str. 635–636)

UMETNOST

»To so vse dejavnosti, ki so namenjene ustvarjanju del z estetsko vrednostjo. Namenjena je duhovnemu vživljanju, dožemanju in osebnemu ter družbenemu bogatenju.« (Bunderla, b. d., str. 1)

(Primerjaj vira: Bunderla, b. d.; Majerhold, 2009)

VEČJEZIČNOST

To je govorna in/ali pisna usposobljenost v več jezikih (maternem in tujih) ali tudi v več jezikovnih zvrsteh. Povezana je bodisi z življenjem na jezikovno mešanih območjih, kot posledica migracij in dolgotrajnejšega življenja v tujini ali kot nasledek učenja drugih jezikov. Večjezičnost se pogosto ujema z večkulturnostjo.

(Primerjaj: MIZŠ, 2011)

VEČKULTURNA DRUŽBA, VEČKULTURNOST

Večkulturna družba predstavlja skupnost, v kateri živijo različne kulture, državljani, etnične in verske skupine. Torej pripadniki različnih narodov, jezikov in izvorov, ki prebivajo na istem prostoru, vendar ni nujno, da so v stiku in se družijo med seboj.

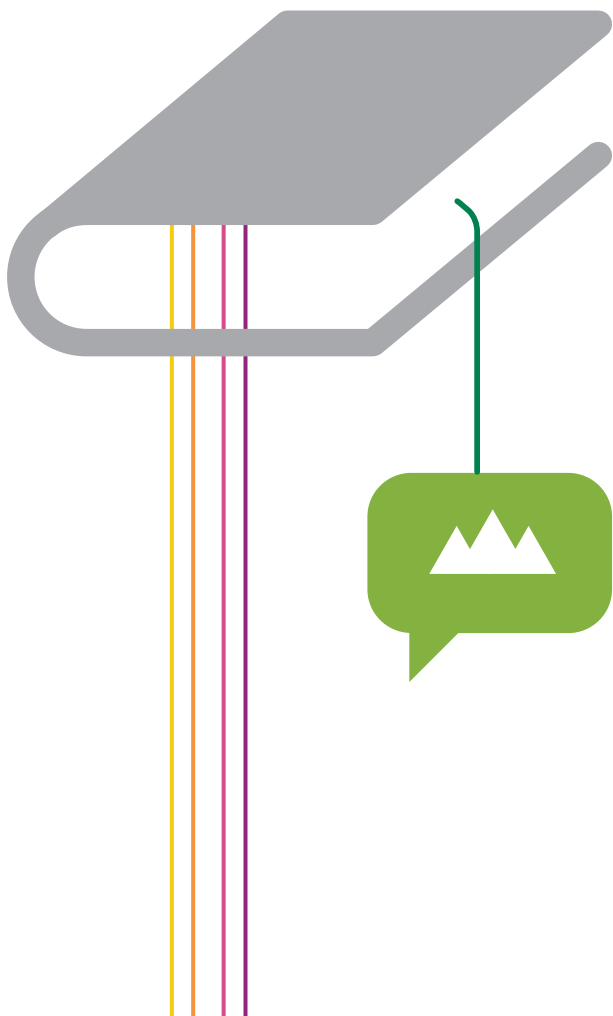
(Primerjaj vire: Medica, 2011; Brander in drugi, 2006; Bergant in drugi, 2009)

VÉDENJE IN VEDÊNJE

Védenje: Pomeni vedeti nekaj o nekem področju, na primer o zdravi prehrani, zdravilnih rastlinah, o šegah in navadah, pletenju košar, kovanju, zgodovini svojega kraja, države ...

Vedênje: Je celota dejanj, ki izraža, kaže razpoloženje, odnos koga do ljudi, okolja: na primer »boječe, vljudno vedenje«; »človek uglajenega vedenja« / »poslovno, športno vedenje«; »pravila lepega vedenja«.

(Primerjaj vira: Védenje, Vedênje, SSKJ, 2014)

Viri in literatura

- ▶ Andragoški center Slovenije (b. d.). O vrednotenju. Vrednotenje in priznavanje neformalnega znanja. <https://vpnz.acs.si/>.
https://vpnz.acs.si/o_vrednotenju_
- ▶ Andragoški center Slovenije (b. d.). Slovar pojmov: Evalvacija. Kakovost izobraževanja odraslih. <https://kakovost.acs.si/>.
<https://kakovost.acs.si/slovar-pojmov>
- ▶ Bergant, D., Jazbec, M., Pogačnik, M. in Valant, J. (2009). Bela knjiga Sveta Evrope o medkulturnem dialogu: Živeti skupaj v enakopravnosti in dostojanstvu. Ljubljana: Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije, Sektor za načrtovanje politik in raziskave.
- ▶ Brander, P., Abad, J., Cardenas, C., Gomes, R. in Taylor, M. (2006). Izobraževalni priročnik: ideje, pripomočki, metode in aktivnosti za neformalno medkulturno vzgojo in izobraževanje mladostnikov ter odraslih (2. izdaja). V Ljubljani: Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope pri NUK: Urad RS za mladino; v Strasbourg: Svet Evrope.
https://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/PRAVNE_PODLAGE/Mednarodne_konvencije_-_Svet_Evrope_-_DRUGO/ECRI/Izobrazevalni_prirocnik_-_Ideje-pripomocki-metode_za_medkulturno_izobrazevanje.pdf
- ▶ Bunderla, A. (b. d.). Umetnost.
<https://www.lu-r.si/datoteke/uploads/UMETNOST-SPI.pdf>
- ▶ Center RS za poklicno izobraževanje (b. d.). Izrazi in pojmi: poklicne kompetence. <https://www.nrpslo.org/>.
<https://www.nrpslo.org/pomoc/slovar-izrazov/izrazi-in-pojmi>
- ▶ Evropska komisija (2018). Priloga k predlogu za priporočilo Sveta o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje. COM(2018) 24 final.
https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:395443f6-fb6d-11e7-b8f5-01aa75ed71a1.0016.02/DOC_2&format=PDF
- ▶ Evropska komisija, Generalni direktorat za izobraževanje, mladino, šport in kulturo (2005). Priročnik o kulturni zavesti in izražanju: povzetek.
<https://doi.org/10.2766/385755>
- ▶ Evropski parlament in Svet Evropske unije (2006). Priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. decembra 2006 o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje. Uradni list Evropske unije, 2006/962/ES.
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006H0962&from=SL>
- ▶ Javrh, P. in Kuran, M. (ur.) (2012). Temeljne zmožnosti odraslih: priročnik za učitelje. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- ▶ Javrh, P., Možina, E., Lenič, S., Kuran, M., Veldin Bednjanič, O., Brezovar, D., Chvatal, M., Fišer, L., Kušar, D., Magajne, A., Olenik, D., Podboj, B., Princes, T., Šarc, S. in Šubic, J. (2013). Opisniki temeljnih zmožnosti: Priročna knjižica z navodili za uporabo: za izobraževalce odraslih. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- ▶ KEA European Affairs (2009). The Impact of Culture on Creativity: A Study prepared for the European Commission (Directorate-General for Education and Culture). Brussels: KEA European Affairs.
- ▶ Konvencija o varovanju in spodbujanju raznolikosti kulturnih izrazov (2006). Uradni list RS, 129/2006.
<https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/76907>

- ▶ Lamovec, T. in Tušak, M. (1993). Personal orientation inventory: test samoaktualizacije. Anthropos (Ljubljana), 25(1/2), str. 68–82. URN:NBN:SI:DOC-TAFIVIMT
- ▶ Majerhold, K. (2009). Umetnost in ljubezen do umetnosti. Sodobnost (1963), 73(11/12), str. 1537–1546. URN:NBN:SI:DOC-KMVAL50T
- ▶ Mali, D. (ur.), Bandelj, E., Černoša, S., Kumer, B., Kuntarič, I., Krajnc, B., Al Mansour, F., Meglič, J., Žnidarič, H., Zgonc, B. (2016). Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
https://cpi.si/wp-content/uploads/2020/11/Izhodisca2016_srednjesolska_cistopis.pdf
- ▶ Marentič Požarnik, B. (1999). Evalvacija – kakšna, za koga, čemu? Sodobna pedagogika, 50(4), str. 20–36.
- ▶ Medica, K. (2011). Večkulturnost (multikulturnost). Monitor ISH, 13(1), str. 209–214. URN:NBN:SI:DOC-ORNOOTIP
- ▶ Musek, J. (2008). Vrednote, kultura in vzgoja. V Požar Matijašič, N. in Bucik, N. (ur.), Kultura in umetnost v izobraževanju – popotnica 21. stoletja: Predstavitev različnih pogledov o umetnostni in kulturni vzgoji v izobraževanju, str. 77–88. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- ▶ Naka, S. in Kvas, A. (2004). Razvoj vrednot in načelo pravičnosti. Obzornik zdravstvene nege, 38(4), str. 30–312. URN:NBN:SI:DOC-JLOJU8QF
- ▶ RS Informacijski pooblaščenec (b. d.). Kaj so informacije javnega značaja?
<https://www.ip-rs.si/informacije-javnega-znacaja>
- ▶ Skupni evropski jezikovni okvir: učenje, poučevanje, ocenjevanje (2011). Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Urad za razvoj šolstva.
- ▶ Slovar slovenskega knjižnega jezika. 2. dopolnjena in deloma prenovljena izdaja.
www.fran.si
- ▶ Slovenski etnološki leksikon (2004). Baš, A. (ur.). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- ▶ Statistični urad RS. (2009). Medkulturni dialog v Sloveniji.
https://www.stat.si/doc/pub/medkulturni_dialog-SLO.pdf
- ▶ Svet Evropske unije (2018). Priporočilo Sveta z dne 22. maja 2018 o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje. Uradni list Evropske unije, 2018/C 189/01.
[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=NL](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=NL)
- ▶ Tomažin, A. in Brajkovič, I. (b. d.). Temeljna vrednota človeka – ustvarjalnost.
https://www.csod.si/uploads/file/SVN_CLANKI/Temeljna_vrednota_cloveka_ustvarjalnost_andreja_tomazin irena_brajkovic.pdf
- ▶ Veliki splošni leksikon (2006). Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- ▶ Vižintin, M. A. (2012). Izobraževanje za sobivanje v raznolikosti. Dve domovini, 36, str. 73–85. URN:NBN:SI:DOC-YOKG5OUY
- ▶ Vogel, J. (2014). Jezikovna kulturna zavest pri pouku maternega/prvega jezika. Jezik in slovstvo, 59(4), str. 3–14, 131. URN:NBN:SI:DOC-EVZMWPWF

- Vuorikari, R., Punie, Y., Carretero Gomez, S., Van den Brande, G. (2016). DigComp 2.0: The Digital Competence Framework for Citizens. Update Phase 1: The Conceptual Reference Model. Luxembourg Publication Office of the European Union. EUR 27948 EN.

<https://doi.org/10.2791/11517>

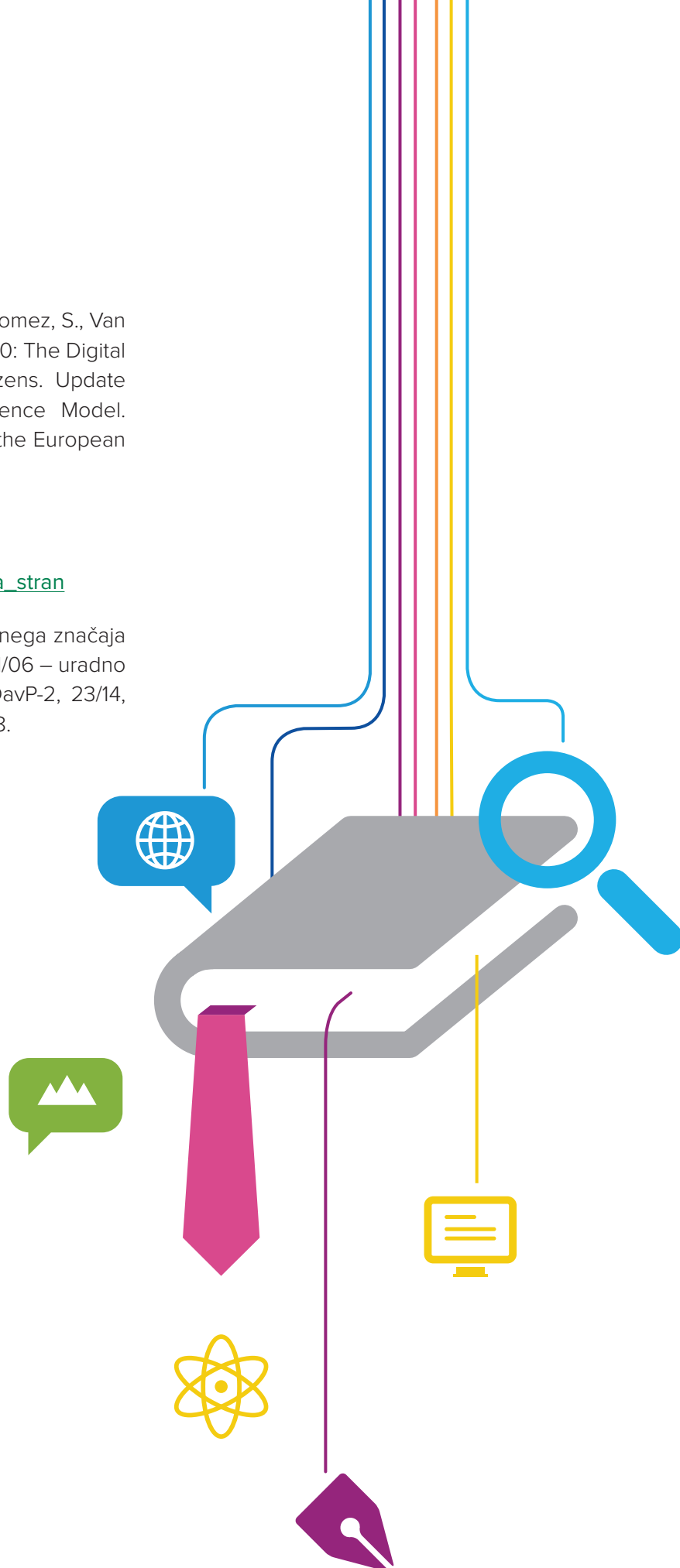
- Wikipedija – prosta enciklopedija.

https://sl.wikipedia.org/wiki/Glavna_stran

- Zakon o dostopu do informacij javnega značaja (ZDIJZ). (2003). Uradni list RS, št. 51/06 – uradno prečiščeno besedilo, 117/06 – ZDavP-2, 23/14, 50/14, 19/15 – odl. US, 102/15 in 7/18.

<http://pisrs.si/Pis.web/>

[pregledPredpisa?id=ZAKO3336](http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3336)

Iz recenzije

Kulturna zavest in izražanje

Prof. dr. Ksenija Vidmar Horvat

Temeljne kompetence so po priporočilu Sveta Evropske unije orodje za polnopravno udeležbo v družbi; so vir opolnomočenja in pot do aktivnega prispevka k osebni in skupnostni razvoju. Kompetenca kulturna zavest in izražanje vsebuje zmožnosti izrekanja, spoštovanja in oplajanja kulturne identitete, spoštovanja različnosti, vrednotenje ustvarjalnosti ter aktivno udeležbo v kulturi in umetnosti. Knjižica je rezultat teoretskega usmerjanja in praktično-strokovnega preverjanja ustreznosti priporočil in opisnikov. Temeljni teoretski in strokovni okvir kompetence je sestavljen iz različnih mednarodno uveljavljenih in znanstveno potrjenih virov, knjižica pa je produkt dela strokovne skupine pri Andragoškem centru RS in pomeni inovativen, kreativen in v praksi preskušen prispevek k implementaciji kompetence. Avtorice knjižice poudarjajo, da je to kompetenca, ki se v vsakdanjem življenju lahko zdi abstraktna in manj praktično koristna. Pristop, ki ga uporabijo v razlagi kompetence, bralcu omogoči hitro in jasno prepoznavanje, kako se kompetenca izkazuje pri drugih, lahko pa si izriše tudi lastno oceno. V tem ima gradivo dvojno uporabno vrednost: omogoča vpogled v stanje kulturne zavesti in izražanja (pri sebi in drugih, v družbi širše), hkrati pa lahko s primerjavo zazna tudi, kako je kulturno zavest in izražanje mogoče dopolniti in nadgraditi. Knjižica je tako uporabno analitično orodje za raziskovanje kompetence v danem družbenem okolju in ima didaktično-izobraževalno vrednost. Strokovno prispeva možnost za razvoj (kulturne) teorije ter širše oplemenitenje vednosti, izobraženosti in duhovno-humanih komponent razvoja družbe.

Gre za premišljeno oblikovanje vsebine, ki temelji na večletnih izkušnjah in kritičnem preverjanju

razumljivosti in uporabnosti gradiva pri različnih uporabnikih. Pregledno so pojasnjeni razvoj ključnih kompetenc in spremembe, ki so nastale v njihovem razumevanju vzporedno z novimi vpogledi v izzive družbe prihodnosti. Ker je ta knjižica zadnja v nizu knjižic, je takšen zgodovinski pregled zelo dobrodošel, saj bralcu omogoča, da osmisli razlike v opredelitvah temeljnih veščin in znanja, obenem pa presoja tudi njihove etične premise na poti k pravičnosti in opolnomočenju posameznika.

V knjižici je kompetenca kulturna zavest in izražanje opredeljena kot »temeljna zmožnost posameznika, da zmore v ožjem in širšem kulturnem in jezikovnem okolju razumeti in spoštovati različne načine (ustvarjalnega) izražanja ter sporočanja zamisli in pomena z različnimi vrstami umetniških in drugih kulturnih oblik«. Temeljno orodje, s katerim knjižica predstavlja kompetenco, je opisnik. Opisnik je opredeljen kot način, kako na kratko pojasniti del temeljne zmožnosti in »jo narediti čim bolj življenjsko«. Združevanje orodja (opisnik) s konceptom (kompetenca) bralcu omogoči, da strokovno smernico, ki naj bi prispevala k izboljšanju njegove samorealizacije na področju kulturne zavesti in izražanja, prevede v lastne okoliščine. To je posebno pomembna vrednost v pristopu, saj učenje za kompetenco od pogleda »od zgoraj navzdol« preusmeri k udeležencu izobraževanja, ki je enakovreden partner v procesih ozaveščanja in prenosa znanja.

Opisniki so nadalje razdeljeni v dve težavnostni stopnji ter opremljeni s pojasnilom in konkretnimi zgledi. Prva raven zahtevnosti predvideva poznavanje kompetence v smislu ozaveščenega razumevanja in refleksije; druga raven pa že zahteva tudi aktivno implementacijo kompetence v konkretnih okoliščinah. Prednost takšne delitve (na dve ravni zahtevnosti) je, da udeleženca med izobraževanjem in pozneje ne odvrne od spoznavanja te kompetence niti od njega ne zahteva vnaprejšnje zavzetosti, pač pa, po nasprotni poti, s spoznavanjem kompetence že pripravlja pogoje, da se zavest lahko pretopi tudi v dejanja in nova spoznanja (o sebi in drugih). Izvrsten primer takšnega učenja s soudeležbo

je pripomoček Kaj zmorem na področju kulturne zavesti in izražanja. Shema, ki povzema področje opisnikov (To sem, Ustvarjalnost, Iz roda v rod, Različnost bogati, Radovednost in dvom), in ki je mišljena tudi kot pripomoček pri samoučenju, izraža pristop do spoštljive oblike izobraževanja, ki v udeležencu krepí občutek za lastno vrednost, življenjsko zgodbo in pripadanje.

Avtorice knjižice med njenimi uporabnimi vidiki poudarjajo vrsto elementov, ki jim ta recenzija pritrjuje, na primer: primernost za animacijo udeležencev, da sami odkrivajo različne vidike kompetence, za spremljanje napredka v usvajanju kompetence in nadgradnji opisnikov, prilagajanje različnih skupinam udeležencev in njihovim življenjskim okoliščinam. Knjižica je inspirativen pripomoček pri snovanju učnih načrtov, in to ne samo za izobraževanje odraslih, temveč je njena uporabnost širša. Temeljna izhodišča je mogoče prenesti na vse ravni izobraževanja, na ravni univerzitetnega študija pa tudi v temeljno in aplikativno raziskovanje kulturne ozaveščenosti, vključujoč raziskovanja poti do opolnomočenja ranljivih skupin.

Knjižica *Kulturna zavest in izražanje: Opisniki temeljne zmožnosti* je dragocen didaktično-izobraževalni pripomoček s široko uporabnostjo v različnih strokovnih, civilno-družbenih in učnih okoljih. Njena vrednost je v prečiščenosti in v več situacijah preverjeni razumljivosti in smiselnosti za uporabnike. Opravlja dvojno funkcijo izobraževanja/učenja in ozaveščanja o pomenu kompetence. To stori na način, ki v udeležencu krepí občutek za lastno identiteto, človekoljubnost in sožitveni odnos do kulturne raznolikosti. Učitelju podaja jasno orodje za preverjanje, razvijanje in razširjanje zavesti o kompetenci ter mu omogoča, da vsebine interaktivno dopolnjuje s svojimi primeri in izkušnjami. Z natančno in domišljeno strukturo, ki temelji na seznamu opisnikov dveh zahtevnostnih stopenj, prispeva tudi temeljno strokovno znanje, ki je lahko podlaga nadaljnjemu raziskovanju kulturne kompetence. Kakor poudarijo avtorice v svojem zgodovinskem pregledu, se seznam ključnih kompetenc ne spreminja bistveno, zagotovo pa

se spreminjajo njihove vsebine. Priročnik in njegov konceptualni okvir sta takšne narave, da ju bo mogoče prilagoditi tudi novim družbenim izzivom in zahtevam kulturne kompetentnosti.

Prost dostop do gradiva in kompletov

E-knjižico ali njene dele uporabljajte, kot je za vas najprimernejše, poljubno jih lahko dopolnujete, spreminjajte, prav tako si jih z lahkoto natisnete, saj smo v ta namen knjižice pripravili v formatu A4. Tudi vse drugo navedeno gradivo je urejeno tako, da ga lahko prosto pregledujete na spletu, neposredno predvajate v izobraževalne namene ali ga natisnete. Prosimo, ne pozabite delov uporabljenih gradiv opremiti z informacijo o avtorjih.

Gradivo in kompleti v podporo razvoja temeljnih zmožnosti odraslih so prosto dostopni strokovni javnosti in odraslim na spletni strani <https://pismenost.acs.si/>. Na voljo so:

Strokovno in izobraževalno gradivo:

- priročnik **Temeljne zmožnosti odraslih**
- znanstvena monografija **Spretnosti odraslih**

Serija izobraževalnih filmov Na poti do življenjske uspešnosti:

- Učenje učenja
- Sporazumevanje v maternem jeziku
- Samoiniciativnost in podjetnost
- Matematična kompetenca in osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji
- Digitalna pismenost
- Sporazumevanje v tujih jezikih in jezikovne zmožnosti
- Socialne in državljanske kompetence
- Kulturna zavest in izražanje

Zvočnica Na poti do življenjske uspešnosti:

- zvočnica Samoiniciativnost in podjetnost
- kratke informacije za izobraževalce
- kratka navodila za poslušalce

Komplet e-knjižic z opisniki temeljnih zmožnosti Na poti do življenjske uspešnosti:

- Sporazumevanje v maternem jeziku
- Matematična kompetenca in osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji
- Samoiniciativnost in podjetnost
- Učenje učenja
- Digitalna pismenost
- Sporazumevanje v tujih jezikih in jezikovne zmožnosti
- Socialne in državljanske kompetence
- Kulturna zavest in izražanje

V podporo uporabi e-knjižic z opisniki smo pripravili posebno knjižico z navodili, kjer boste našli odgovore na didaktična in druga praktična vprašanja v zvezi v uporabo opisnikov.

- Priročna knjižica z navodili za uporabo

Avtorji bomo hvaležni za vaše mnenje, ocene in morebitna vprašanja! Naslovite jih lahko na: Tim kompetence na Andragoškem centru Slovenije, na e-naslov info@acs.si.

Zapiski

This image shows a full page of blank handwriting practice paper. It features 20 evenly spaced, horizontal green lines that run across the entire width of the page. The background is a solid, clean white, providing a clear contrast for the green lines. There are no margins, text, or other markings present on the sheet.

Zbirka knjižic Opisniki temeljnih zmožnosti

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Andragoški center Republike Slovenije
Slovenian Institute for Adult Education

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD
HALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST